

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ

кафедра фінансів, банківської справи та страхування

СТРАХУВАННЯ

**методичні рекомендації до підготовки на семінарські,
практичні заняття та виконання самостійної роботи
з дисципліни для студентів
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

Кропивницький, 2019

факультет обліку та фінансів

кафедра фінансів, банківської справи та страхування

СТРАХУВАННЯ

методичні рекомендації до підготовки на семінарські,
практичні заняття та виконання самостійної роботи
з дисципліни для студентів
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Затверджено на засіданні кафедри
фінансів, банківської справи
та страхування
Протокол № 7 від 31 січня 2019р.

Страхування : методичні рекомендації до підготовки на семінарські, практичні заняття та виконання самостійної роботи з дисципліни для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» / Укладачі : Т. А. Мельник, О. Ю. Коцюрба. Кропивницький : ЦНТУ, 2019. 74 с.

Укладачі:

Мельник Тетяна Андріївна, доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування ЦНТУ;

Коцюрба Ольга Юріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування ЦНТУ.

Рецензенти:

Жовновач Руслана Іванівна, доцент, доктор економічних наук, завідувач кафедри економічної теорії, маркетингу та економічної кібернетики ЦНТУ.

Подплетній Валерій Володимирович, доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування ЦНТУ.

Методичні рекомендації до підготовки на практичні, семінарські заняття та до виконання самостійної роботи містять теми, плани занять, рекомендовану літературу. Запропоновані приклади вирішення розрахункових задач з дисципліни «Страхування». Сформульовані види самостійної та індивідуальної роботи, які дозволяють здобувачам вищої освіти розкрити свій власний потенціал. Наведенні тестові завдання допоможуть перевірити рівень засвоєння матеріалу.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХУВАННЯ».....	5
2 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ НА ПРАКТИЧНІ ТА СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ З ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХУВАННЯ».....	6
3 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХУВАННЯ».....	8
4 ОСНОВНІ ТЕРМІНИ В СТРАХУВАННІ	12
5 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.....	15
6 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.....	19
7 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.....	22
8 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4.....	24
9 СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 5.....	30
10 СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 6.....	32
11 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7.....	37
12 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8.....	41
13 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9.....	46
14 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 10.....	51
15 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 11.....	57
16 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 12.....	61
17 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 13.....	66
18 ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 14.....	68
ВІДПОВІДІ НА ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.....	72

ВСТУП

«Страховання» як навчальна дисципліна дає здобувачам вищої освіти теоретичні знання та практичні навички з розрахунку страхового відшкодування, управління рухом грошових коштів страхових фондів і здійснення державного контролю за цільовим їх використанням.

Дисципліна «Страховання» викладається відповідно до навчального плану підготовки бакалаврів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», яка включена до переліку нормативних навчальних дисциплін циклу професійної підготовки та складається з п'яти кредитів.

Метою дисципліни є надання знань щодо страхового захисту майнових інтересів юридичних і фізичних осіб на випадок настання ризикових ситуацій, організації страхового ринку та страхових компаній.

Завдання дисципліни є вивчення сутності й ролі страхування, організації та розвитку страхового ринку, державного регулювання страхової діяльності; набуття вмінь аналізувати ринок страхових послуг, оцінювати фінансову стійкість страхових компаній.

Предметом дисципліни є відносини, що виникають у процесі формування, розподілу та використання страхових фондів.

Після вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

- знати: сутність страхування; розвиток страхового ринку на сучасному етапі; загальну класифікацію страхування; методологію оцінки страхового ризику та його управління; особливості державного регулювання ринку страхових послуг в цілому та його окремих сегментів; специфіку галузей страхування; сутність перестрахування та співстрахування; механізм формування доходів та видатків страховиків в Україні;

- вміти: розкрити роль страхування в розвитку ринку фінансових послуг; давати характеристики окремим галузям страхування; охарактеризувати діяльність посередників на ринку страхових послуг; розкрити особливості державного регулювання страхового ринку України та окреслити умови його наближення до європейських стандартів розвитку; виділяти особливості перестрахування та співстрахування; визначати фінансову надійність вітчизняних страхових компаній згідно чинного законодавства.

Рекомендації щодо підготовки до практичних, семінарських занять та до виконання самостійної роботи допоможе здобувачу вищої освіти ефективно спланувати свій час та полегшить роботу при самостійному опрацюванні додаткового матеріалу з дисципліни.

Запропоновані приклади вирішення розрахункових задач надають здобувачам вищої освіти необхідних практичних навичок з дисципліни «Страховання».

Формулювання видів самостійної та індивідуальної роботи дозволяє здобувачам вищої освіти розкрити свій власний потенціал.

Перевірити рівень засвоєння матеріалу допоможе розв'язання тестових завдань.

1. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХУВАННЯ»

Назви тем	Кількість годин									
	денна форма навчання					заочна форма навчання				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	інд.	с.р.		л	п	інд.	с.р.
Тема 1. Сутність, принципи і роль страхування.	9	2	2	2	3	7	1			6
Тема 2. Класифікація страхування.	7	2	2		3	7	1			6
Тема 3. Страхові ризики та їх оцінювання.	16	4	4		8	12		1		11
Тема 4. Страховий ринок.	9	2	2	2	3	7	1			6
Тема 5. Страхова організація.	9	2	2	2	3	6				6
Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності.	9	2	2		5	7		1		6
Тема 7. Особисте страхування.	7	2	2		3	6				6
Тема 8. Майнове страхування.	7	2	2		3	7		1		6
Тема 9. Страхування відповідальності.	7	2	2		3	6				6
Тема 10. Перестраховування і співстрахування.	7	2	2		3	7		1		6
Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика.	7	2	2		3	6				6
Тема 12. Фінансова надійність страхової компанії.	16	4	4		8	12	1			11
ІНДЗ	10			10		30			30	
Семестровий контроль	30				30	30				30
Усього годин	150	28	28	16	78	150	4	4	30	112

л – лекція; п – практичне (семінарське) заняття; інд. – індивідуальна робота; с.р. – самостійна робота

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ НА ПРАКТИЧНІ ТА СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ З ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХУВАННЯ»

Семінарські та практичні заняття необхідні для засвоєння, подальшого вивчення та поглиблення знань, які були отриманні на лекціях, а також для надбання навиків застосування теоретичних знань на практиці.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, при якій науково-педагогічний працівник організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих здобувачі вищої освіти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів, доповідь, аналітичного огляду, графічної роботи, розрахункової роботи).

Семінарські заняття мають на меті закріпити та поглибити теоретичні знання лекційного матеріалу, надати вміння які б дозволили орієнтуватися в сучасних джерелах інформації та самостійно аналізувати і систематизувати знайдений додатковий матеріал зі страхування. Головна мета семінарського заняття – забезпечення практичного використання теоретичних знань в умовах, що моделюють форми діяльності науковців, предметний та соціальний контекст цієї діяльності.

Практичне заняття – форма навчального заняття, при якій науково-педагогічний працівник організовує детальний розгляд здобувачами вищої освіти окремих положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання здобувачем вищої освіти відповідно сформульованих завдань.

На практичних заняттях здобувачі вищої освіти під керівництвом науково-педагогічного працівника виконують відповідно сформульоване завдання чи розв'язують задачі, що призводить до закріплення теоретичних знань та надбання навиків застосування матеріалу на практиці.

Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання.

Протягом семестру здобувачі вищої освіти повинні систематично та активно працювати на семінарських та практичних заняттях, приймаючи участь в наступних видах робіт:

1. Відповідь на питання.

Своєю відповіддю на питання здобувач вищої освіти підтверджує засвоєння матеріалу. Перелік питань на кожне семінарське чи практичне заняття складається з пунктів плану цього заняття, плану лекції та питань для самостійного вивчення за відповідною темою.

Тривалість відповіді на питання не повинна перевищувати 5 хвилин.

На практичному чи семінарському занятті кожен здобувач вищої освіти повинен бути готовим відповідати за всім переліком питань, проявляти максимальну активність при їх розгляді. Для цього необхідно уважно та критично слухати доповідача, уловлювати помилки або недоліки його відповіді. Після закінчення відповіді можна доповнити про те, що не було сказано, або

детальніше розкрити якусь частину питання на якій не зупинився попередній доповідач, звернути увагу на помилки чи неточність при відповіді, обґрунтувати інші точки зору на поставлене питання. Якщо доповнення виявиться змістовним, доречним, критичним та цікавим тоді науково-педагогічний працівник оцінює його як відповідь на питання.

Критерієм оцінки відповіді на питання є змістовність, повнота, зрозумілість, аргументованість.

2. Пілотне опитування.

Пілотне опитування дає можливість здобувачам вищої освіти систематизувати свої знання та розвиває вміння чітко, лаконічно відповідати на поставленні науково-педагогічним працівником питання. Протягом семінарського чи практичного заняття науково-педагогічний працівник задає питання та в хаотичному порядку викликає здобувача вищої освіти, який відповідає на нього. Таким чином проводиться опитування усіх здобувачів вищої освіти які присутні на занятті.

Критерієм оцінки при пілотному опитуванні є правильність відповіді.

3. Оперативний письмовий контроль.

Проведення оперативного письмового контролю здійснюється для перевірки засвоєння матеріалу здобувачами вищої освіти. Метою якого є систематизація теоретичних та практичних навиків здобувача вищої освіти. Впродовж навчального семестру на практичних та семінарських заняттях здобувачі вищої освіти виконують письмову роботу на протязі 10-20 хвилин у вигляді письмової роботи або тестових завдань.

Критеріями оцінки є правильність відповіді.

4. Розв'язок задач.

Своїм вмінням вирішувати практичні ситуації у вигляді задачі здобувач вищої освіти підтверджує засвоєння матеріалу та виявляє спроможність у застосуванні отриманих теоретичних знань на практиці. Протягом начального семестру здобувачі вищої освіти повинні розв'язувати та оформлювати задачі.

Критерієм оцінки є правильність відповіді, послідовність рішення, оформлення.

5. Презентація.

Презентація індивідуального завдання (повіді, аналітичного огляду, графічної роботи, розрахункової роботи, реферати) демонструє вміння проводити дослідження, систематизувати отриманні знання, формулювати власну думку на сучасні проблеми. Тривалість презентації не повинна перевищувати 3-5 хвилин.

Критерієм оцінки є старанність, виконання, засвоєння матеріалу, оформлення.

Записи на практичних та семінарських заняттях повинні здійснюватися акуратно в окремих зошитах.

Отримані здобувачем вищої освіти оцінки за практичні та семінарські заняття є складовою семестрової підсумкової оцінки.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХУВАННЯ»

Самостійна робота здобувача є невід’ємною складовою процесу вивчення навчальної дисципліни «Страхування» та є основним засобом засвоєння матеріалу в вільний від аудиторних занять час. Матеріал, засвоєний здобувачем у процесі самостійного вивчення, виноситься на поточний, рубіжний та підсумковий контроль разом з матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять.

Самостійно робота здобувача включає:

- опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу;
- вивчення питань які винесені для самостійного вивчення;
- підготовку до практичних та семінарських занять;
- підготовку звіту з виконаної самостійної роботи, у тому числі завдання виконанні самостійно чи під час практичного заняття;
- розв’язання та оформлення задачі;
- підготовку конспекту вивченого матеріалу, доповіді, реферату;
- підготовка до контрольних заходів (пілотного опитування, оперативного письмового контролю, рубіжних контрольних, іспиту).

Самостійна робота здобувача з дисципліни «Страхування» умовно поділяється на обов’язкову та вибірккову індивідуальну.

Обов’язкова самостійна робота містить завдання, які здобувач повинен обов’язково виконувати при вивченні дисципліни «Страхування».

Обов’язкова самостійна робота студента при вивченні дисципліни «Страхування» охоплює наступні види робіт:

1. Опрацювання лекційного матеріалу.

Кожен здобувач повинен вести конспект лекцій в окремому зошиті. Лекцію необхідно занотовувати або вести короткі записи у вигляді фіксування головних положень та важливих моментів, які наводить лектор. При оформленні конспекту лекцій необхідно залишати поля, на яких здобувач може записувати свої думки, питання, які виникають при прослуховуванні лекції або при опрацюванні лекційного матеріалу. Пізніше, сформулювавши питання, можна його задати лектору в кінці лекції або викладачу на практичному або семінарському занятті. Також на полях можна розміщувати помітки, цитати з підручників чи навчальних посібників або відновлену по пам’яті частину лекції при опрацюванні конспекту.

Опрацювання конспекту лекцій доцільно здійснювати поетапно:

- прочитати конспект;
- технічно оформити записи, тобто виділити головне, підкреслити основні поняття та визначення;
- виконати завдання лектора, якщо воно є;
- доопрацювати конспект лекцій використовуючи навчальні посібники, підручники, додаткову літературу.

На опрацювання конспекту лекцій здобувач повинен згідно нормативам витрачати 30-40 хвилин. Для вивчення додаткового матеріалу необхідно витрачати час який запланований для підготовки до практичних та семінарських

занять.

2. Підготовка для практичних та семінарських занять.

Підготовка до кожного заняття здійснюється відповідно до планів лекції та семінарського чи практичного заняття. Плани заняття, рекомендована література повідомляється викладачем або наведені в методичних вказівках для практичних та семінарських занять, самостійної роботи студентів з дисципліни «Страхування».

Перед тим як розпочати вивчати літературу, необхідно засвоїти питання плану заняття. Знання питань допоможе при опрацюванні літератури швидко знаходити потрібний матеріал по кожному питанню не затримуючи свою увагу на другорядній інформації. Підготовку до заняття доцільно здійснювати поетапно:

- прочитати відповідну тему в конспекті лекцій;
- прочитати відповідні розділи в підручнику або навчальному посібнику;
- опрацювати додаткову літературу з відповідних питань.

Для отримання кращого результату доцільно при опрацюванні літературних джерел вести нотатки. Записи можуть мати вигляд простого чи складного плану, тезису, цитати, конспекту. Записи допомагають при повторенні матеріалу, мобілізують накопиченні знання здобувача.

Підготовку до практичного чи семінарського заняття слід здійснювати послідовно протягом декількох днів. При цьому весь час який має витратитися відповідно нормативам на підготовку до семінару дорівнювати 2 години, до практичного – 1 годину.

Для якісної підготовки доречно ще раз уважно прочитати конспект лекції та готові записи по темі семінарського чи практичного заняття, продумати свої відповіді.

3. Підготовка до рубіжного контролю.

Рубіжний контроль передбачає перевірку рівня знань здобувача з тем, які виносяться на контроль.

Підготовку до рубіжного контролю доцільно здійснювати поетапно:

- прочитати конспекти лекцій відповідних тем;
- прочитати записи до відповідних семінарських та практичних занять;
- повернутися та опрацювати питання які викликали ускладнення при їх вивченні;
- потренуватися у написанні рубіжної контрольної роботи.

Перелік тем, які виносяться на рубіжний контроль, повідомляється викладачем або здобувач самостійно може ознайомитися в робочій програмі дисципліни, яка розміщена на сторінці дисципліни на сайті дистанційного навчання ЦНТУ moodle. Відповіді на питання, які виникли під час самостійної підготовки здобувач може отримати у викладачів під час консультацій відповідно розкладу НПП кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Рубіжний контроль з дисципліни «Страхування» проходить у вигляді письмової роботи, яка складається з тестових завдань. Приклад тестових завдань до рубіжних контрольних наведені у методичних вказівках. Отже здобувач може самостійно перевірити свої знання. Відповідаючи на тестові завдання необхідно

пам'ятати про часові межі. Після написання завдання здобувачу необхідно відповісти на тести з використанням лекційного матеріалу, записів до семінарів та практичних занять, підручника та перевірити отримані ключі з раніше отриманими відповідями.

Вибіркова самостійна (індивідуальна) робота здобувача складається з альтернативних завдань, серед яких кожен здобувач може обрати завдання за власним бажанням за погодженням з викладачем.

Індивідуальна робота здобувача спрямована на поглиблення вивчення дисципліни «Страховання» та передбачає створення умов для реалізації творчих, наукових, винахідницьких, креативних можливостей здобувача. Індивідуальна робота проводиться в поза аудиторний час за затвердженим графіком на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування.

Вибіркова самостійна (індивідуальна) робота здобувача при вивченні дисципліни «Страховання» охоплює наступні види робіт:

1. Написання реферату.

Здобувач, який бажає написати та захистити реферат повинен обрати тему реферату, погодити її з викладачем. З тематикою рефератів здобувач може ознайомитись у викладача чи самостійно в робочій програмі дисципліни, яка розміщена на сторінці дисципліни на сайті дистанційного навчання ЦНТУ moodle. Перелік джерел використаної літератури здобувач формує самостійно. Викладач проводить консультації стосовно плану реферату, допомагає у формуванні висновків тощо. Реферат надається на перевірку викладачу. При наявності зауважень з боку викладача здобувач переробляє або доповнює реферат. Після перевірки кожен реферат презентується на семінарському занятті, тема якого відповідає обраній темі реферату.

Реферат повинен складатися з наступних складових:

- титульна сторінка;
- вступ;
- план або зміст;
- основна частина, в якій наводиться матеріал;
- висновки;
- список використаних джерел.

Реферат повинен бути належно оформленим. Він повинен містити титульну сторінку. Обсяг роботи не повинен перевищувати 10 сторінок тексту, набраного на комп'ютері (Time New Roman, шрифт 14, інтервал полуторний, вирівнювання за шириною, поля: лівий - 30 мм, правий - 10 мм, верхній та нижній - 20 мм.).

При презентації реферату доповідь не повинна перевищувати 3-5 хвилин.

Критерієм оцінювання є стисле викладання матеріалу без повторювань та відступів від теми, знання матеріалу та вміння чітко висловити свою думку по обраній темі.

2. Складання кросворду.

Здобувач який бажає скласти кросворд повинен у викладача який проводить практичні заняття взяти ключові слова. Без цих слів кросворд не буде зараховуватися. Кросворд повинен містити не менше 20 слів-термінів тільки з дисципліни «Страховання». Слова у кросворді мажуть перетинатися, але не

повинні повторюватися та мати суміжні клітини. Контрольне слово повинно перетинатися з іншими термінами не менше двох разів, інакше кросворд не буде зарахований.

Кросворд здається викладачу в охайному вигляді і повинен містити:

- титульна сторінка;
- кросворд з проставленою нумерацією клітин та перелік питань;
- заповнену сітку кросворду з проставленою нумерацією клітин та перелік відповідей;
- список використаних джерел.

Критерієм оцінювання є складність кросворду, кількість використаних слів, оригінальність складання та представлення.

3. Складання бібліографії з обраного питання.

Здобувач бажаючий скласти бібліографію повинен обрати питання та погодити його з викладачем. Питання для складання бібліографії можуть співпадати з питаннями плану лекцій, семінарських та практичних занять. Здобувач систематизує різні погляди і підходи до вивчення обраного питання. Список використаних джерел підбирає самостійно, але він повинен містити не менше 5 джерел.

Бібліографія надається на перевірку викладачу. При наявності зауважень з боку викладача студент переробляє або доповнює її. Після перевірки вона презентується на семінарському занятті, тема якого відповідає обраному питанню.

Бібліографія повинна складатися з наступних складових:

- титульна сторінка;
- основна частина, в якій наводиться матеріал;
- список опрацьованих джерел.

Бібліографія повинна бути належно оформлена. Вона повинна містити титульну сторінку. Обсяг роботи не повинен перевищувати 5 сторінок тексту, набраного на комп'ютері (Time New Roman, шрифт 14, інтервал полуторний, вирівнювання за шириною, поля: лівий - 30 мм, правий - 10 мм, верхній та нижній - 20 мм.).

При презентації доповідь не повинна перевищувати 3-5 хвилин.

Критерієм оцінювання є кількість опрацьованого матеріалу та вміння систематизувати матеріал, критично мислити.

4. Участь у науково-практичних конференціях.

Для участі у міжнародній, всеукраїнській, університетській конференції здобувач за погодженням викладача обирає проблему пов'язану зі страхуванням самостійно або у співавторстві з викладачем готує доповідь та тези доповіді.

Критерієм оцінювання є наявність публікацій тез доповіді.

4. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ В СТРАХУВАННІ

Абандон (фр. abandon) - відмова страхувальника від своїх прав на все застраховане майно (судно, вантаж) на користь страховика з метою отримання від нього повної страхової суми.

Аварійний комісар - фізична або юридична особа, яка з'ясовує причини настання страхового випадку, визначає розмір збитків і відповідає кваліфікаційним вимогам, передбаченим законодавством.

Адендум – це доповнення до страхового договору, в якому зазначаються зміни в умовах страхування.

Аджастер - фізична або юридична особа, яка бере участь у вирішенні питань з урегулювання заявлених претензій страхувальника у зв'язку з настанням страхового випадку, а також здійснює оцінку збитків після страхового випадку та визначає суму страхового відшкодування, що підлягає виплаті, виходячи із зобов'язань страховика. Аджастер представляє інтереси страховика у вирішенні та врегулюванні заявлених претензій страхувальника, пов'язаних зі страховим випадком.

Актуарій (від лат. actuarius - скорописець) - спеціаліст з оцінки ризиків, фінансовий аналітик і консультант у сфері страхування, людина, яка застосовує на практиці актуарну математику.

Андерайтер (underwriter — гарант, страхувальник) має право від імені страховика брати на страхування запропоновані ризики, визначати тарифні ставки та умови договору страхування цих ризиків на основі норм страхового права та економічної доцільності.

Андерайтинг - комплексна діяльність страховика з ідентифікації, аналізу, оцінки ризиків та визначення можливості страхування, вибору оптимального страхового покриття, перевірки відповідності ризиків збалансованості страхового портфеля.

Ануїтет страховий — це послідовність страхових платежів або страхових виплат через однакові проміжки часу (періоди ренти). Найчастіше розглядається ануїтет з постійним платежем.

Ассистанс (від фр. assistance - допомога) – це перелік послуг у рамках договору страхування, які надаються в потрібний момент через технічне, медичне та фінансове сприяння.

Аудсайдер (від англ. outsider сторонній) - страховик або посередник (брокер, агент), який не є членом страхових об'єднань (асоціацій) і не дотримується у своїй діяльності тарифних та інших угод, тобто виступає як конкурент зазначених об'єднань.

Бенефіціар (від фр. benefice прибуток, користь) - особа, на користь якої страхувальник уклав договір страхування, третя сторона - вигодонабувач за страховим полісом.

Дисклоуз - норма страхового права, згідно з якою страхувальник зобов'язаний негайно повідомити страховика про будь-які чинники, що можуть мати істотне значення стосовно ризику прийнятого на страхування.

Диспашер - спеціаліст у галузі морського права, який здійснює розрахунки при загальній аварії, розподіляючи збитки між судном, вантажем, фрахтом.

Договір страхування - це письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору.

Іррейта - надпис на страховому документі, що засвідчує виправлення незначної помилки (описки), допущеної при його оформленні.

Клаузула (clause) - застереження, які вносяться до договору страхування.

Контрибуція - це право страховика звернутися до інших страховиків, які за проданими полісами несуть відповідальність перед одним і тим самим конкретним страхувальником, із пропозицією розділити витрати за відшкодування збитків.

Перестрахування - страхування одним страховиком (цедентом, перестрахувальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (цесіонарія, перестраховика) резидента або нерезидента.

Регрес - це право зворотної вимоги страховика до особи, яка є винною у спричиненні шкоди в межах суми виплаченої страхувальнику.

Рента - це серія регулярних виплат через визначені проміжки часу.

Співстрахування - це коли предмет договору страхування може бути застрахований за одним договором страхування та за згодою страхувальника кількома страховиками.

Страхова виплата - грошова сума, як виплачується страховиком відповідно до умов договору страхування при настанні страхового випадку.

Страхова послуга - це комплекс цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством.

Страхова сума - грошова сума, в межах якої страховик відповідно до умов страхування зобов'язаний провести виплату при настанні страхового випадку.

Страхові відшкодування - страхова виплата, яка здійснюється страховиком у межах страхової суми за договорами майнового страхування і страхування відповідальності при настанні страхового випадку.

Страховий збиток (loss) - шкода, нанесена страхувальнику внаслідок страхового випадку.

Страховий платіж (страховий внесок, страхова премія) - плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний заплатити страховику згідно з договором страхування.

Страховий ризик - певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання.

Страховий тариф - ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за визначений період страхування.

Страховик - фінансова установа, яка одержала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Страхувальник - це юридична особа та дієздатна фізична особа, яка уклала із страховиками договір страхування або є страхувальником відповідно до законодавства України.

Страхування - це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.

Страхування ренти - це прийняття страховиком за договором страхування відповідальності проводити страхові виплати страхувальнику (застрахованій особі) у фіксованій сумі і з встановленою періодичністю за умови дожиття його до передбаченого договором терміну (віку) та повної сплати ним страхової премії.

Суброгація (subrogation)- це передання страхувальником страховикові права на стягнення заподіяної шкоди з третіх (винних) осіб у межах виплаченої суми.

Сюрвейєр (surveyor) - фізична або юридична особа, яка здійснює обстеження об'єкта перед прийняттям його на страхування та після настання страхового випадку, а також з'ясовує причини страхової події. Тобто сюрвеєр це інспектор або агент страховика, який здійснює огляд майна, що приймається на страхування, його оцінку та визначає ймовірну ступінь настання страхового випадку.

Франшиза - частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування.

Хеджування (hedging) — методи страхування ризику від втрат, зумовлених несприятливими для продавців або покупців змін ринкових цін на товари порівняно з тими, що бралися до уваги під час укладення договору.

Шомаж - страхування фінансових збитків, пов'язаних з припиненням виробництва або комерційної діяльності з причин, пов'язаних зі стихійними лихами та іншими страховим випадком; страхування на випадок безробіття.

5. ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема заняття: *Сутність, принципи і роль страхування.*

План:

1. Роль страхування в економіці.
2. Економічна сутність страхового захисту.
3. Основні терміни в страхуванні.
4. Міжнародні терміни в страхуванні.

Приклад розв'язання типових задач:

Задача 1: Розрахувати розмір страхового платежу, якщо страховий тариф становить 7%, страхова сума за договором страхування визначена у розмірі 350000 грн.

Розв'язок: розмір страхового платежу в майновому страхуванні розраховується за формулою 1:

$$\text{Страховий платіж} = (\text{страховий тариф} * \text{страхова сума}) / 100 \quad (1)$$

Відповідно умові задачі страховий платіж розраховується наступним чином: $(7 * 350\,000) / 100 = 24\,500$ (грн.)

Відповідь: страхувальник повинен сплатити страховий платіж у розмірі 24500 грн.

Задача 2: Вартість майна 150 000 грн. Страхова сума становить 110 000 грн. Визначте розмір страхового покриття.

Розв'язок: страхове покриття – це відсоток майна (майнових інтересів), у межах якого страховик гарантує відшкодування збитку.

На практиці розмір страхового покриття розраховується за наступною формулою:

$$\text{Страхове покриття} = \text{страхова сума} / \text{страхова вартість} * 100 \% \quad (2)$$

Відповідно умові задачі розраховуємо страхове покриття:

$$110\,000 / 150\,000 * 100 \% = 73\%$$

Відповідь: розмір страхового покриття дорівнює 73%.

Задача 3: Підприємство застрахувало свої активи вартістю 3 млн. грн. Згідно умов договору страхування розмір страхового покриття становить 80%. Визначити розмір страхової суми.

Розв'язок: розмір страхової суми дорівнює добутку відсотку страхового покриття та розміру страхової вартості майна, отже можна визначити страхову суму використовуючи формулу:

$$\text{Страхова сума} = \text{страхове покриття} / 100 * \text{страхова вартість} \quad (3)$$

Відповідно до умов задачі розраховуємо розмір страхової суми:

$$80 / 100 * 3\,000\,000 = 2\,400\,000 \text{ (грн.)}$$

Відповідь: страхова сума становить 2 400 000 грн.

Задача 4: Громадянин застрахував своє майно вартістю 200 000 грн. на суму 150 000 грн. Внаслідок пожежі майно було пошкоджене. Розмір збитку склав 10 000 грн. Розрахуйте розмір страхового відшкодування, якщо безумовна

франшиза складає: а) 10%; б) 1%; в) 5 000грн.

Розв'язок: для розв'язання задачі необхідно знати, що франшиза – це частина збитку, яка не відшкодовується страховиком страхувальнику. Розмір франшизи обумовлюється в страховому договорі у вигляді фіксованої грошової суми або у відсотках. Якщо в страховому договорі франшиза вказана у відсотках, тоді її розмір визначається за формулою 4, якщо інше не передбачено договором або чинним законодавством:

$$\text{Франшиза} = \text{страхова сума} * \text{відсоток франшизи} \quad (4)$$

Відповідно умові задачі розрахуємо розмір франшизи:

а) $150\,000 * 10/100 = 15\,000$ (грн.);

б) $150\,000 * 1/100 = 1\,500$ (грн.); в) 5 000грн.

Безумовна франшиза передбачає зменшення страхового відшкодування на розмір франшизи. Тобто збиток у межах безумовної франшизи компенсується за рахунок коштів страхувальника. Розмір страхового відшкодування при наявності безумовної франшизи розраховується за формулою 5:

$$\text{Страхове відшкодування} = \text{страховий збиток} - \text{франшиза безумовна} \quad (5)$$

Відповідно умові задачі розрахуємо розмір страхового відшкодування:

а) $10\,000 - 15\,000 = (-5\,000)$ тобто 0 грн.;

б) $10\,000 - 1\,500 = 8\,500$ (грн.); в) $10\,000 - 5\,000 = 5\,000$ (грн.).

Відповідь: страхова компанія виплатить відшкодування у розмірі:

а) 0 грн.; б) 8 500 грн.; в) 5 000 грн.

Задача 5: В страховому договорі встановлена страхова сума у розмірі 30 000 грн. В результаті страхового випадку був завданий збиток на 5 000 грн. В якому розмірі отримає страхове відшкодування страхувальник, якщо умовна франшиза складає: а) 10%; б) 4 000 грн.; в) 500 грн.; д) 20%?

Розв'язок: необхідно знайти розмір франшизи в грошовій формі. Відповідно умові задачі визначимо розмір франшизи за формулою 4:

а) $30\,000 * 10/100 = 3\,000$ грн.;

б) 4 000 грн.; в) 500 грн.; д) $30\,000 * 20/100 = 6\,000$ грн.

Умовна франшиза передбачає право звільнення страховика від відповідальності за шкоду, якщо її розмір не перевищує розміру умовної франшизи. Тобто у випадку коли страховий збиток менше або рівний умовній франшизі, страховик не здійснює виплат, отже страхове відшкодування становитиме 0 грн.

У разі якщо розмір збитку перевищує умовну франшизу, він підлягає відшкодуванню у повному обсязі. Тобто у випадку коли страховий збиток більше умовна франшиза страховик компенсує страховий збиток в повному обсязі, отже страхове відшкодування дорівнюватиме страховому збитку.

Відповідно умові задачі визначимо розмір страхового відшкодування для цього необхідно порівняти розмір страхового збитку з розміром умовної франшизи:

а) розмір умовної франшизи (3 000 грн.) менше розміру збитку (5 000 грн.), тому компенсація страхового збитку буде проводитись у повному обсязі, отже розмір страхового відшкодування складатиме 5 000 грн.;

б) розмір умовної франшизи (4 000 грн.) менше розміру збитку (5 000 грн.), тому компенсація страхового збитку буде проводитись у повному обсязі, отже розмір страхового відшкодування складатиме 5 000 грн.;

в) розмір умовної франшизи (500 грн.) менше розміру збитку (5 000 грн.), тому компенсація страхового збитку буде проводитись у повному обсязі, отже розмір страхового відшкодування складатиме 5 000 грн.;

г) розмір умовної франшизи (6 000 грн.) перевищує розмір збитку (5 000 грн.), тому компенсації страхового збитку не буде, отже розмір страхового відшкодування складатиме 0 грн.

Відповідь: страховик компенсує: вар. а-в 5 тис. грн.; д) 0 грн.

Завдання для самоперевірки:

Задача 1. Визначити розмір страхової премії, якщо підприємство має намір застрахувати своє майно на суму 250 000 грн., а страховий тариф зі 100 одиниць дорівнює 7 одиниць.

Відповідь: 17 500 грн.

Задача 2. За умовами страхового договору розмір страхового покриття складає 77%. Вартість майна, що було застраховане, становить 835 000 грн. Визначити розмір страхової суми.

Відповідь: 642950 грн.

Задача 3. Громадянин застрахував своє майно вартістю 590 000 грн. на суму 500 000 грн. Визначити розмір страхового покриття.

Відповідь: 84,75 %.

Задача 4. Страхове покриття за страховим договором складає 89 %. Страхова сума становить 423 300 грн. Визначити вартість майна.

Відповідь: 475 618 грн.

Задача 5.. Вартість майна, яке бажає застрахувати громадянин, становить 128 000 грн. Визначити розмір страхового внеску, якщо страховий тариф становить 6 %.

Відповідь: 7 680 грн.

Приклад дискусійних питань:

1. Чим обумовлена необхідність існування страхування?
2. Яке значення має страхування для суспільства?
3. Перерахувати переваги та недоліки страхування?
4. Чим відрізняється співстрахування від контрибуції?
5. Чому для страховиків важливий принцип причинно-наслідкового зв'язку?

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю:

1.Зміст страхування розкривається в таких його функціях:

- а) ризиковій;
- б) страхового інтересу;
- в) превентивній;
- г) суброгації;
- д) заощаджувальній.

2. Страхування ґрунтується на таких принципах:

- а) страховий ризик;
- б) страховий інтерес;
- в) повна сплата страхових премій;
- г) максимальна сумлінність сторін страхового договору;
- д) суброгація;
- е) відшкодування в межах реально завданих збитків.

3. Страхуванню притаманні такі ознаки:

- а) наявність страхового ризику;
- б) найвища довіра сторін;
- в) зворотність страхових платежів;
- г) вільний вибір страховика та виду страхування;
- д) самоокупність страхової діяльності.

4. Контрибуція – це:

- а) страхування об'єкта за одним спільним договором кількома страховиками;
- б) передання страхувальником страховикові права на стягнення заподіяної шкоди з винних осіб у межах виплаченої суми;
- в) право страховика звернутись до інших страховиків, які за проданими полісами несуть відповідальність перед одним і тим самим конкретним страхувальником, з пропозицією розділити витрати з відшкодування збитків;
- г) здатність страховика покривати свої витрати з надання страхового захисту за рахунок обґрунтованих розмірів страхових внесків.

5. Контрольна функція означає:

- а) суворо цільове формування коштів страхового фонду;
- б) поліпшення стану страхової компанії;
- в) здатність страховика покривати свої витрати з надання страхового захисту за рахунок обґрунтованих розмірів страхових внесків;
- г) передання страхувальником страховикові права на стягнення заподіяної шкоди з винних осіб у межах виплаченої суми.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: МАУП, 2006. С.5-40.
2. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків: Бурун Книга, 2004. С. 5-16. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
3. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. №85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник. К.: Київ.нац. торг.-екон. Ун-т, 2001. С. 7-31.
5. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 20-55.
6. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. - К.:КНЕУ, 2002.- С.9-39.
7. Страхування: практикум: навч. посібник / ред. В. Базилевич. 2-ге вид. перероб. і доп. К.: Знання, 2011. С.12-25.

6. ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема заняття: *Класифікація страхування.*

План:

1. Класифікація страхування за спеціалізацією страховика.
2. Класифікація страхування за предметом страхового договору.
3. Класифікація страхування за міжнародними угодами.
4. Класифікація страхування за формою проведення.

Приклад розв'язання типових завдань:

Завдання 1: систематизувати у вигляді таблиці або графіку класифікацію страхування за предметом страхового договору (стаття 4 ЗУ «Про страхування»).

Розв'язок: Приклад графічної роботи у вигляді схеми класифікації страхування наведено на рис. 1.

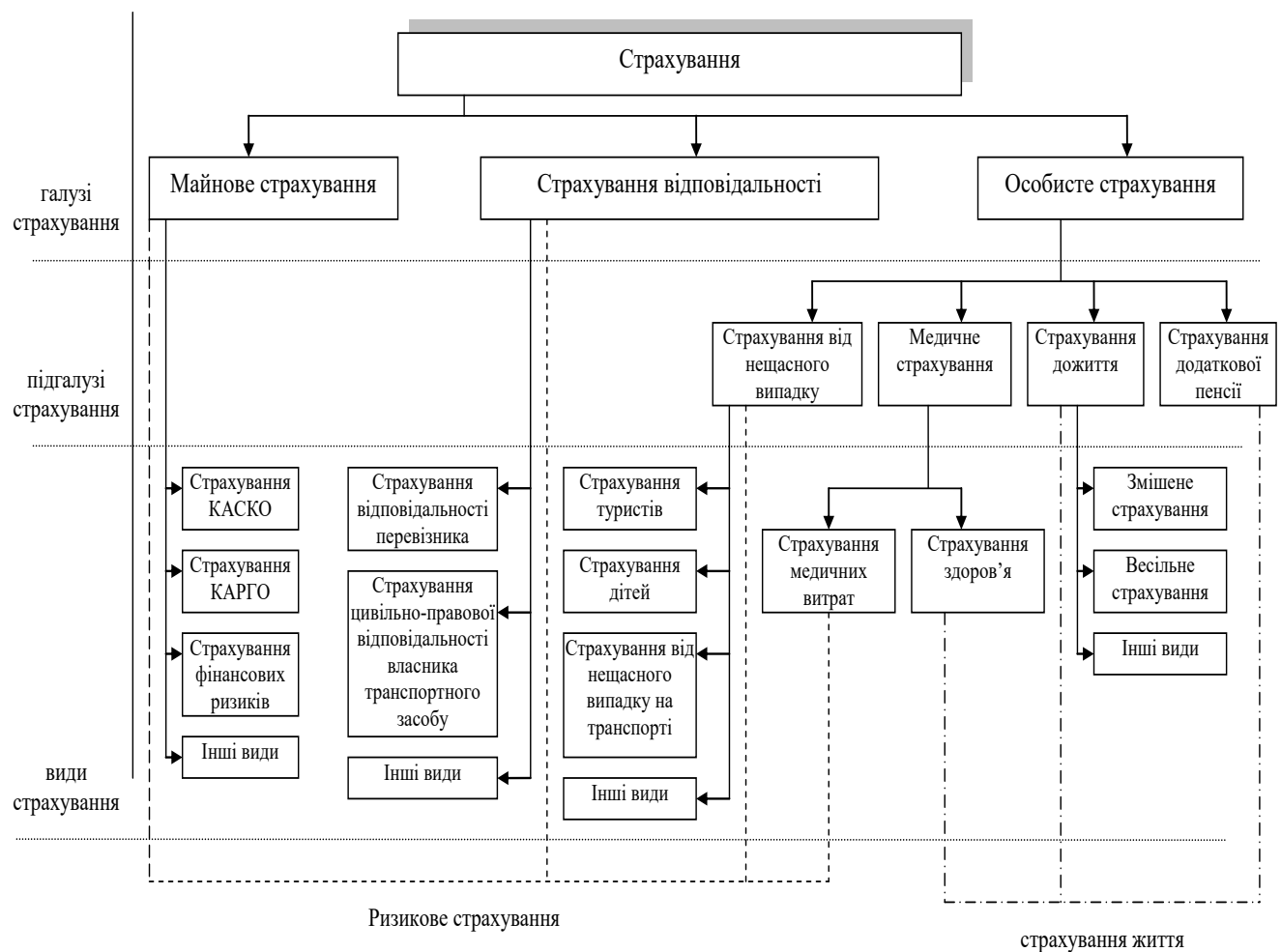

Рис. 1. Класифікація страхування за предметом страхового договору.

Завдання для виконання:

Завдання 1: систематизувати у вигляді таблиці або графіку класифікацію видів страхування за галузями страхування (стаття 6,7 ЗУ «Про страхування»).

Завдання 2: систематизувати у вигляді таблиці або графіку класифікацію видів страхування за формами страхування (стаття 5-7 ЗУ «Про страхування»).

Завдання 3: систематизувати у вигляді таблиці або графіку класифікацію видів страхування за спеціалізацією страховиків (стаття 6, 7 ЗУ «Про страхування»).

Завдання 4: систематизувати у вигляді таблиці або графіку класифікацію страхування за історичною ознакою.

Завдання 5: систематизувати у вигляді таблиці або графіку класифікацію страхування за вимогами міжнародних угод.

Приклад дискусійних питань:

1. Чи є необхідною класифікація страхування?
2. Чим обумовлений поділ страхування на галузі, підгалузі, види?
3. Висловіть свою думку про кількість страхових класів на які поділене страхування згідно Європейської конвенції?
4. Як Ви ставитесь до запровадження обов'язкових видів страхування в Україні?
5. Поясніть чому на сьогодні в Україні відсутні державні страхові компанії?

Приклад питань для пілотного опитування:

1. В чому полягає мета класифікації страхування?
2. За якими ознаками здійснюється класифікація страхування?
3. Як класифікують страхування за спеціалізацією страховика?
4. Перелічіть принципи добровільного страхування.
5. За орієнтацією страхових інтересів як проводиться класифікація страхування?

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю.

1. За формою проведення страхування розрізняють на:

- а) майнове, особисте та страхування відповідальності;
- б) обов'язкове та добровільне страхування;
- в) страхування життя та ризикове страхування;
- г) державне, комерційне та взаємне страхування.

2. В залежності від статусу страховика виділяють:

- а) державне, комерційне та взаємне страхування;
- б) майнове, особисте та страхування відповідальності;
- в) обов'язкове та добровільне страхування;
- г) морське та авіаційне страхування.

3. В залежності від предмету договору страхування виділяють:

- а) державне, комерційне та взаємне страхування;
- б) майнове, особисте та страхування відповідальності;
- в) страхування життя та ризикове страхування;
- г) морське та авіаційне страхування.

4. Відповідно до директиви ЄЕС 73/239/ЄЕС виділяють:

- а) 7 класів довгострокового та 18 класів загального страхування;
- б) 8 класів довгострокового та 17 класів загального страхування;
- в) 5 класів довгострокового та 18 класів загального страхування;
- г) 7 класів довгострокового та 19 класів загального страхування.

5. За формою організації страхування розрізняють:

- а) індивідуальне та колективне страхування;
- б) майнове страхування та страхування життя;
- в) особисте та загальне страхування;
- г) страхування життя та загальні види страхування.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: МАУП, 2006. С.41-64.
2. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків : Бурун Книга, 2004. С.17-24. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
3. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. №85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник К.: Київ.нац. торг.-екон. Ун-т, 2001.С.33-52.
5. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 89-108.
6. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. - К.:КНЕУ,2002.- С.40-60.
7. Страхування: практикум: навч. посібник / ред. В. Базилевич. 2-ге вид. перероб. і доп. К: Знання, 2011. С.24-31.
8. Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності прямого страхування, іншого, ніж страхування життя: Перша Директива Ради 73/239/ЄЕС від 24 липня 1973 р. Редакція від 18.06.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_281/conv#Text

7. ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Тема заняття: *Страхові ризики та їх оцінювання*

План:

1. Страховий ризик: сутність, ознаки.
2. Класифікація ризиків в зарубіжній практиці.
3. Етапи управління ризиком в страхових компаніях.
4. Методи управління ризиком в страхових компаніях.

Приклад дискусійних питань:

1. Поясніть відмінність між поняттями «ризик» та «страховий ризик».
2. Поясніть необхідність класифікувати страховий ризик.
3. Поясніть необхідність управляти страховим ризиком.
4. Обґрунтуйте основні завдання актуарних розрахунків.
5. Поясніть відмінність між поняттями «страховий ризик» та «страховий випадок».

Приклад питань для пілотного опитування:

1. Ознаки страхового ризику.
2. Зміст понять «ризик» та «страховий ризик».
3. Зміст понять «збиток» та «страховий збиток»
4. Розкрийте поняття «ризик-менеджмент».
5. Розкрийте поняття «актуарні розрахунки».

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю.

1. За масштабом ризику бувають:

- а) регіональні;
- б) галузеві;
- в) зовнішні;
- г) внутрішні.

2. За походженням ризику бувають:

- а) військові;
- б) соціальні;
- в) природні;
- г) універсальні.

3. Спекулятивний ризик:

- а) може бути застрахований за підвищеним тарифом;
- б) не може бути застрахований;
- в) може бути застрахований за низьким тарифом.

4. Чисті ризики – це:

- а) крадіжка товарів з магазину;
- б) гра в грошово-речову лотерею;
- в) ураган.

5. Специфічний ризик – це:

- а) землетрус;
- б) травма працівника в побуті;
- в) викрадення.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів.-К.: МАУП, 2006. С.66-108.
2. Внукова Н. М., Корват О. В., Опешко Н. С. Пруденційний нагляд у сфері страхування: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. С. 25-35. URI: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13912>
3. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків : Бурун Книга, 2004. С. -16. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
4. Про затвердження Положення щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на фондовому ринку та вимог до системи управління ризиками: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 01.10.2015 р. № 1597. Редакція від 01.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1311-15/ed20190101#Text>
5. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Розвиток системи управління ризиками ринку фінансових послуг : монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. док. екон. наук, проф. Н. М. Внукова. Х.: Ексклюзив, 2014. С. 126-139. URI: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23309>
7. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник К.: Київ.нац. торг.-екон. Ун-т, 2001. С. 53-88.
8. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 57-88.
9. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. - К.:КНЕУ,2002.- С.62-74.
10. Страхування: практикум: навч. посібник / ред. В. Базилевич. 2-ге вид. перероб. і доп. К: Знання, 2011. С.32-35.

8. ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Тема заняття: *Страхові ризики та їх оцінювання*

План:

1. Структура страхового тарифу.
2. Розрахунок нетто-тарифу з ризикових видів страхування.
3. Розрахунок нетто-тарифу зі страхування життя.
4. Комутаційні числа в страхуванні.

Приклади розв'язання типових задач:

Задача 1: Розрахувати брутто-тариф по ризиковому страхуванню, якщо розмір нетто-тарифу 500 грн.; частка навантаження в брутто-премії становить 10%.

Розв'язок: для визначення розміру брутто-тарифу використовуємо формулу:

$$T_b = \frac{T_n}{1 - N}, \quad \text{або} \quad T_b = \frac{T_n \times 100}{100 - N(\%)}, \quad (6)$$

де T_b – брутто-ставка;

T_n – нетто-ставка;

N – частка навантаження у брутто-ставці.

Розрахуємо розмір брутто-тарифу відповідно умові задачі:

$$T_b = 500 / (1 - 0,1) = 500 / 0,9 = 555,56 \text{ грн.}$$

Відповідь: розмір брутто-ставки 555,56 грн.

Задача 2: Розрахувати брутто-премію по ризиковому страхуванню, якщо розмір страхової суми 200 тис. грн.; розмір нетто-премії 5%; частка навантаження в брутто-премії становить 20%.

Розв'язок:

1) розрахуємо розмір нетто-премії: $T_n = 200\,000 * 0,05 = 10\,000$ грн.

2) розрахуємо використовуючи формулу 6 розмір брутто-премії:

$$T_b = 10\,000 / (1 - 0,2) = 10\,000 / 0,8 = 12\,500 \text{ грн.}$$

Відповідь: розмір брутто-премії 12 500 грн.

Задача 3: Розрахувати розмір нетто-ставки, якщо збитковість страхової суми (q) (в коп. зі 100 грн.) за останні п'ять років склала: 10; 12; 15; 11; 10.

Розв'язок:

1) Для визначення середньоарифметичного розміру збитковості страхової суми використовуємо формулу:

$$\bar{q} = \frac{\sum_{i=1}^n q_i}{n}, \quad (7)$$

де $\bar{q}$ – середньоарифметичний розмір показника збитковості страхової суми;

n – кількість періодів (років) спостережень;

i – рік спостереження;

q_i – значення показника збитковості страхової суми i -го року.

Розрахуємо середньоарифметичний розмір збитковості страхової суми ($\bar{q}$)

відповідно умові задачі: $\bar{q} = \frac{10+12+15+11+10}{5} = 11,6$

2) Для визначення середньоквадратичного відхилення показника збитковості страхової суми використовуємо формулу:

$$\delta = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (q_i - \bar{q})^2}{n-1}} \quad (8)$$

де q_i – значення показника збитковості страхової суми i -го року;

$\bar{q}$ – середньоарифметичне значення показника збитковості страхової суми за n років спостережень;

i – рік спостереження;

n – кількість періодів (років) спостережень.

Для зручності розрахунки здійснюємо у вигляді таблиці 1:

Таблиця 1

Розрахунок суми квадратів відхилень		
Рік	Лінійне відхилення $(q_i - \bar{q})$	Квадрати лінійних відхилень $(q_i - \bar{q})^2$
1	$10 - 11,6 = (-1,6)$	$(-1,6)^2 = 2,56$
2	$12 - 11,6 = 0,4$	$(0,4)^2 = 0,56$
3	$15 - 11,6 = 3,4$	$(3,4)^2 = 11,56$
4	$11 - 11,6 = (-0,6)$	$(-0,6)^2 = 0,36$
5	$10 - 11,6 = (-1,6)$	$(-1,6)^2 = 2,56$
	Сума лінійних відхилень = 0	Сума квадратів відхилень = 17,60

Розрахуємо середньоквадратичне відхилення показника збитковості страхової суми (δ) відповідно умові задачі:

$$\delta = \sqrt{\frac{\sum_{n=1}^5 (q_i - 11,6)^2}{5-1}} = \sqrt{\frac{17,6}{4}} = 2,098$$

3) Для проведення оцінки стійкості динамічного ряду збитковості страхової суми за допомогою статистичного коефіцієнта варіації (ν) використовуємо формулу:

$$\nu = \sigma / \bar{q}, \quad (9)$$

де $\bar{q}$ – середньоарифметичне значення показника збитковості страхової суми за n років спостережень;

δ – середньоквадратичне відхилення показника збитковості страхової суми.

При значенні до 10% - ряд стійкий; від 10% - ряд нестійкий.

Розрахуємо оцінку стійкості динамічного ряду збитковості страхової суми відповідно умові задачі: $\nu = \frac{2,098}{11,6} = 0,181$ або 18,1%

Таким чином ряд виявився нестійкий.

4) Для розрахунку значення нетто-ставки (T_n) використовуємо одну із формул:

$$\text{для стійкого ряду } T_n = \bar{q} + \sigma, \quad (10)$$

$$\text{для нестійкого ряду } T_n = \bar{q} + 2\sigma \quad (11)$$

Розрахуємо значення нетто-ставки використовуючи формулу 11, так як динамічний ряд збитковості страхової суми виявився нестійкий:

$$T_n = 11,6 + 2 \cdot 2,098 = 15,796$$

Відповідь: розмір нетто-ставки 15,796.

Задача 4: Страховик проводить страхування громадян від нещасних випадків. Розрахувати розмір нетто-тарифу використовуючи вихідні дані:

- імовірність настання ризику 0,05;
- середня страхова сума 50 000 грн.;
- середня страхова виплата 10 000 грн.;
- кількість договорів 5 000 шт.;
- середній розкид страхового відшкодування 5 000.

Розв'язок:

1) Для визначення основної частини (базової) нетто-ставки (T_0) зі 100 грн. страхової суми в особистому страхуванні використовуємо формулу:

$$T_0 = \frac{\bar{B}}{\bar{C}} \cdot p(a) \cdot 100, \quad (12)$$

де T_0 – розмір базової нетто-ставки, %;

$p(a)$ – імовірність настання страхового випадку,

$\bar{C}$ – середня страхова сума,

$\bar{B}$ – середня страхова виплата.

Розрахуємо розмір основної частини (базової) нетто-ставки в особистому страхуванні відповідно умові задачі: $T_0 = (10\,000 / 50\,000) \cdot 0,05 \cdot 100 = 1\%$.

2) Для визначення розміру ризикової надбавки (T_p) нетто-ставки в особистому страхуванні використовуємо формулу:

$$T_p = T_0 \cdot a \cdot \sqrt{\frac{1 - p(a) + (\bar{P}/\bar{B})^2}{m \cdot p(a)}}, \quad (13)$$

де T_p – розмір ризикової надбавки в структурі нетто-тарифу в особистому страхуванні;

T_0 – розмір базової нетто-ставки;

a – сталий коефіцієнт, величину якого беремо за 1,2;

$p(a)$ – імовірність настання страхового випадку,

$\bar{P}$ – середній розкид страхового відшкодування;

$\bar{B}$ – середня страхова виплата;

m – кількість договорів страхування.

Розрахуємо розмір ризикової надбавки нетто-ставки в особистому страхуванні відповідно умові задачі:

$$T_p = 1 \cdot 1,2 \cdot \sqrt{\frac{1 - 0,05 + \left(\frac{5\,000}{10\,000}\right)^2}{5\,000 \cdot 0,05}} = 0,06\%$$

3) Для визначення розміру нетто-ставки (T_n) в особистому страхуванні використовуємо формулу:

$$T_n = T_o + T_p, \quad (14)$$

де T_n – розмір нетто-тарифу в особистому страхуванні;

T_p – розмір ризикової надбавки в структурі нетто-тарифу в особистому страхуванні;

T_o – розмір базової нетто-ставки.

Розрахуємо розмір нетто-ставки в особистому страхуванні відповідно умові задачі: $T_n = 1 + 0,06 = 1,06 \%$

Відповідь: розмір нетто-ставки 1,06 %.

Задача 5: . Розрахувати розмір страхового тарифу використовуючи вихідні дані:

- експертна оцінка ймовірності настання страхового випадку 0,03;
- середня страхова сума 40 000 грн.;
- середнє відшкодування при настанні страхового випадку 30 000 грн.;
- кількість договорів 300 шт.;
- ймовірність не перевищення можливих виплат над зібраними внесками 0,98;
- частка навантаження в структурі страхового тарифу 35 %.

Розв'язок:

1) Для визначення розміру основної частини (базової) нетто-ставки (T_o) використовуємо формулу 12 та розрахуємо її розмір відповідно умові задачі:

$$T_o = 100 \times \frac{30}{40} \times 0,03 = 2,25$$

2) Для визначення розміру ризикової надбавки (T_p) нетто-ставки використовуємо формулу:

$$T_p = T_o \cdot a \cdot t(\gamma) \sqrt{\frac{1 - p(a)}{m \cdot p(a)}}, \quad (15)$$

де T_p – розмір ризикової надбавки в структурі нетто-тарифу;

T_o – розмір базової нетто-ставки;

a – сталий коефіцієнт, величину якого беремо за 1,2;

$t(\gamma)$ – гарантія безпеки.

$P(a)$ – імовірність настання страхової події;

m – кількість договорів.

Для визначення величини гарантія безпеки $t(\gamma)$ використовуємо таблицю 2:
Таблиця 2

Квантиль нормального розподілу

Задана величина ймовірності	84 %	90 %	95 %	98 %	99,86 %
Величина $t(\gamma)$ гарантія безпеки	1,000	1,300	1,645	2,000	3,000

В нашому випадку задана величина ймовірності 0,98 тому $t(\gamma) = 2$.

Розрахуємо розмір ризикової надбавки (T_p) нетто-ставки відповідно умові задачі:

$$T_p = 1,25 \times 2,25 \times 2,0 \times \sqrt{\frac{1 - 0,03}{300 \times 0,3}}; \quad T_p = 0,5839.$$

3) Для визначення розміру нетто-ставки (T_n) використовуємо формулу 14 та розрахуємо її розмір відповідно умові задачі: $T_n = 2,25 + 0,58 = 2,83$.

4) Для визначення розміру брутто-ставки (T_b) використовуємо формулу 6 та розрахуємо її розмір відповідно умові задачі: $T_b = 2,83 / (1 - 0,35) = 4,35$.

Відповідь: 4,35 %.

Завдання для самоперевірки:

Задача 1. Розрахувати розмір брутто-тарифу по ризиковому страхуванню, якщо розмір нетто-тарифу 200 грн.; частка навантаження в брутто-премії становить 15%.

Відповідь: 235,29 грн.

Задача 2. Розрахувати брутто-премію по ризиковому страхуванню, якщо розмір страхової суми 100 тис. грн.; розмір нетто-премії 1 %; частка навантаження в брутто-премії становить 20%.

Відповідь: 1250 грн.

Задача 3. Розрахувати брутто-ставку по страхуванню вантажів, якщо експертна оцінка ймовірності настання страхового випадку дорівнює 0,004; середня страхова сума 60 000 грн., страхове відшкодування при настанні страхового випадку 30 000 грн., кількість договорів 100 шт., ймовірність не перевищення можливих виплат над зібраними внесками 0,95; частка навантаження в структурі тарифу 20%.

Відповідь: 1,02979 %

Задача 4. Розрахувати брутто-ставку по страхуванню житлових приміщень, якщо початкові дані:

- експертна оцінка ймовірності настання страхового випадку 0,05;
- середня страхова сума 45 000 грн.;
- середнє відшкодування при настанні страхового випадку 8 500 грн.;
- кількість договорів 3 000 шт.;
- ймовірність не перевищення можливих виплат над зібраними внесками 0,95;
- частка навантаження в структурі тарифу 20%.

Відповідь: 1,653%.

Задача 5. Розрахувати розмір страхового тарифу, якщо збитковість страхової суми (q) (в коп. зі 100 грн.) за останні п'ять років склала: 12,5; 13,5; 10,5; 11,5; 10. Частка навантаження в структурі тарифу 20%.

Відповідь: 18,1%.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: МАУП, 2006. С.66-105.
2. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. Харків: Бурун Книга, 2004. С. 25-35. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
3. Лень В. Облік і аудит у страхових організаціях: навч. посібник для студ. вузів. К.: Центр учбової літератури, 2009. С. 335-338.
4. Методика формування резервів із страхування життя. Затверджено Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27.01.2004р.№ 24. Редакція від 19.10.2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-04/conv#Text>
5. Методика формування страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя. Затверджено Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.12.2004р. № 3104. Редакція від 28.12.2019р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0019-05/conv#Text>
6. Про затвердження Положення щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на фондовому ринку та вимог до системи управління ризиками: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 01.10.2015 р. № 1597. Редакція від 01.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1311-15/ed20190101#Text>
7. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Розвиток системи управління ризиками ринку фінансових послуг : монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. док. екон. наук, проф. Н. М. Внукова. Х.: Ексклюзив, 2014. С. 126-139. URI: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23309>
9. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник К.: Київ.нац. торг.-екон. Ун-т, 2001. С. 53-88.
10. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 57-88.
11. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К.:КНЕУ,2002. С.62-74.

9. Семінарське заняття 5

Тема заняття: *Страховий ринок.*

План:

1. Сутність та класифікація страхового ринку.
2. Роль посередників на страховому ринку.
3. Стан та перспективи розвитку страхового ринку в Україні.
4. Характеристики страхових ринків світу.

Презентація доповідей, рефератів на теми:

1. Сучасний стан страхового ринку України [3, С.19; 7, С.76].
2. Сучасний стан страхового ринку США [2, С.66-83].
3. Сучасний стан страхового ринку Польщі.
4. Сучасний стан страхового ринку Великої Британії [6, С.783-885].
5. Сучасний стан страхового ринку Франції [6, С.906-920].
6. Сучасний стан страхового ринку Японії.
7. Сучасний стан страхового ринку Ізраїлю.
8. Сучасний стан страхового ринку Канади.
9. Сучасний стан страхового ринку Китаю.
10. Сучасний стан страхового ринку ЄС [6, С.844-872].
11. Сучасний стан страхового ринку Італії.
12. Сучасний стан страхового ринку Німеччини [6, С.888-894].
13. Сучасний стан страхового ринку Вірменії.
14. Сучасний стан страхового ринку Азербайджану.
15. Сучасний стан страхового ринку Туркменістану.
16. Роль посередників на страховому ринку.
17. Фактори впливу на страховий ринок.
18. Посередники на страховому ринку.
19. Проблеми інтеграції українського страхового ринку.
20. Взаємозв'язок страхового ринку та банківського сектора економіки.

Приклад дискусійних питань:

1. Які позитивні тенденції розвитку страхового ринку України?
2. Яким чином має здійснюватися управління страховим ринком?
3. Яку роль відіграють посередники на страховому ринку?
4. Поясніть вплив законодавства на розвиток страхового ринку в Україні.
5. Які фактори впливають на розвиток страхової справи в державі?

Приклад питань для пілотного опитування:

1. Перерахуйте учасників страхового ринку?
2. Що являє собою зовнішнє середовище страхового ринку?
3. Що відноситься до елементів внутрішньої системи страхового ринку?
4. Розкрийте сутність поняття «страховий ринок»?
5. Скільки існує етапів розвитку страхового ринку України?

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю.

1. Страховими агентами в Україні, можуть бути:

- а) тільки юридичні особи;
- б) тільки фізичні особи;
- в) юридичні особи і громадяни;
- г) тільки штатні працівники страхової компанії.

2. Предметом безпосередньої діяльності страховика може бути:

- а) страхування;
- б) перестрахування;
- в) кредитування постійних страхувальників-юридичних осіб;
- г) фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів і управлінням ними.

3. Згідно з Законом України “Про страхування”, страховиками визнаються юридичні особи, створені у формі:

- а) товариства з обмеженою відповідальністю;
- б) повного товариства;
- в) акціонерного товариства;
- г) товариства з додатковою відповідальністю.

4. Як називається фізична особа життя, здоров'я, працездатність якої є об'єктом страхового захисту в особистому страхуванні?

- а) страхувальник;
- б) страховик;
- в) застрахована особа;
- г) вигодонабувач.

5. Хто такий диспашер в страхуванні?

- а) спеціаліст у галузі морського права, який здійснює розрахунки при загальній аварії, розподіляючи збитки між судном, вантажем, фрахтом;
- б) представляє інтереси страховика у вирішенні та врегулюванні заявлених претензій страхувальника, пов'язаних зі страховим випадком;
- в) агент страховика, який здійснює огляд майна, що приймається на страхування, його оцінку та визначає ймовірну ступінь настання страхового випадку.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: МАУП, 2006. С.109-138.
2. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків : Бурун Книга, 2004. С.36-83. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
3. Лень В. Облік і аудит у страхових організаціях: навч. посібник для студ. вузів. К.: Центр учбової літератури, 2009. С.19-24.
4. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник К.: Київ.нац. торг.-екон. Ун-т, 2001. С. 89-130.
6. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 614-622, 844-922.
7. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К.: КНЕУ, 2002. С.76-86.

10. Семінарське заняття 6

Тема заняття: *Страхова організація.*

План:

1. Організаційна структура страхових компаній.
2. Товариства взаємного страхування.
3. Об'єднання страховиків та їх функції.
4. Організаційно-правовий статус страховиків в Україні.

Презентація доповідей, рефератів на теми:

1. Історично організаційно-правові форми страхових організацій.
2. Філія страхової компанії.
3. Представництво страхової компанії.
4. Агентство страхової компанії.
5. Відділення страхової компанії.
6. Кептивна страхова компанія.
7. Лінійна структура страховика.
8. Функціональна структура страховика.
9. Лінійно-штабна структура страховика.
10. Дивізійна структура страховика.
11. Гібридна структура страховика.
12. Страховий пул.
13. Страховий синдикат.
14. Страховий холдинг.
15. Ліга страхових організацій України.
16. Авіаційне страхове бюро України.
17. Моторне (транспортне) страхове бюро України.
18. Морське страхове бюро України.
19. Ядерний пул.
20. Концерни та консорціуми в страхуванні.

Презентація графічної роботи у вигляді кросворду.

Ключові слова для складання тематичного кросворду:

1. страховий збиток;	11. страховий ризик;
2. аджастер, диспашер;	12. страховий поліс;
3. суброгація, контрибуція;	13. регрес, клаузула;
4. страхове відшкодування;	14. перестрахування;
5. франшиза;	15. співстрахування;
6. іррейта, дисклоуз;	16. страховий договір;
7. аутсайдер, ануїтет;	17. аутсайдер, бенефіціар;
8. асистанс, актуарій;	18. андерайтер, сюрвейер;
9. шомаж, хеджування;	19. адендум, рента;
10. адендум, абандон;	20. аварійний комісар.

Приклад графічної роботи у вигляді кросворду.

По горизонталі:

1. Перелік ризиків, які підпадають під дію облігаторного договору перестрахування (бордеропремії).

3. Комісія з отриманого прибутку, який перестраховик може мати за результатами проходження договору перестрахування.

5. Страхова компанія, що передає ризик (перестрахувальник).

6. Фізична або юридична особа, що представляє інтереси страховика при вирішенні питань щодо врегулювання заявлених претензій страхувальника у зв'язку із страховим випадком.

8. Тарифна ставка, яка призначена для формування страхових резервів, їх основної частини, що використовується для виплат страхового відшкодування.

9. Страхування втрати прибутку та інших фінансових втрат, зумовлених зупинкою виробництва внаслідок настання страхового випадку.

11. Тарифна ставка, що становить основу страхового внеску і складається з нетто-ставки та навантаження.

12. Доповнення до договору страхування, в якому зазначаються зміни договірних умов, узгоджені сторонами.

13. Страховий документ, що використовується для попереднього розміщення ризику та містить дані про цедента, стислий опис ризику, страхову суму, умови страхування, ставку премії, власне утримання цедента.

14. Особливий вид спільної діяльності страховиків, коли два чи декілька страховиків одночасно за одним страховим договором приймають на страхування значні страхові ризики одного страхувальника, дотримуючись принципу пропорційної відповідальності.

15. Експерт, інспектор, агент страховика, який оглядає майно, що приймається на страхування, здійснює його оцінку та визначає ймовірну ступінь настання страхового випадку.

17. Особа, яка має право від імені страховика брати на страхування ризики та визначати тарифні ставки.

19. Перелік послуг у рамках договору страхування, які надаються в необхідний момент через медичне, технічне та фінансове сприяння.

20. Страхове ... - максимальна кількість об'єктів, охоплених певним видом страхування.

По вертикалі:

1. Юридична або фізична особа, зареєстрована у встановленому порядку як суб'єкт підприємницької діяльності та здійснює посередницьку діяльність на страховому ринку від свого імені на підставі доручень страховика або страхувальника.

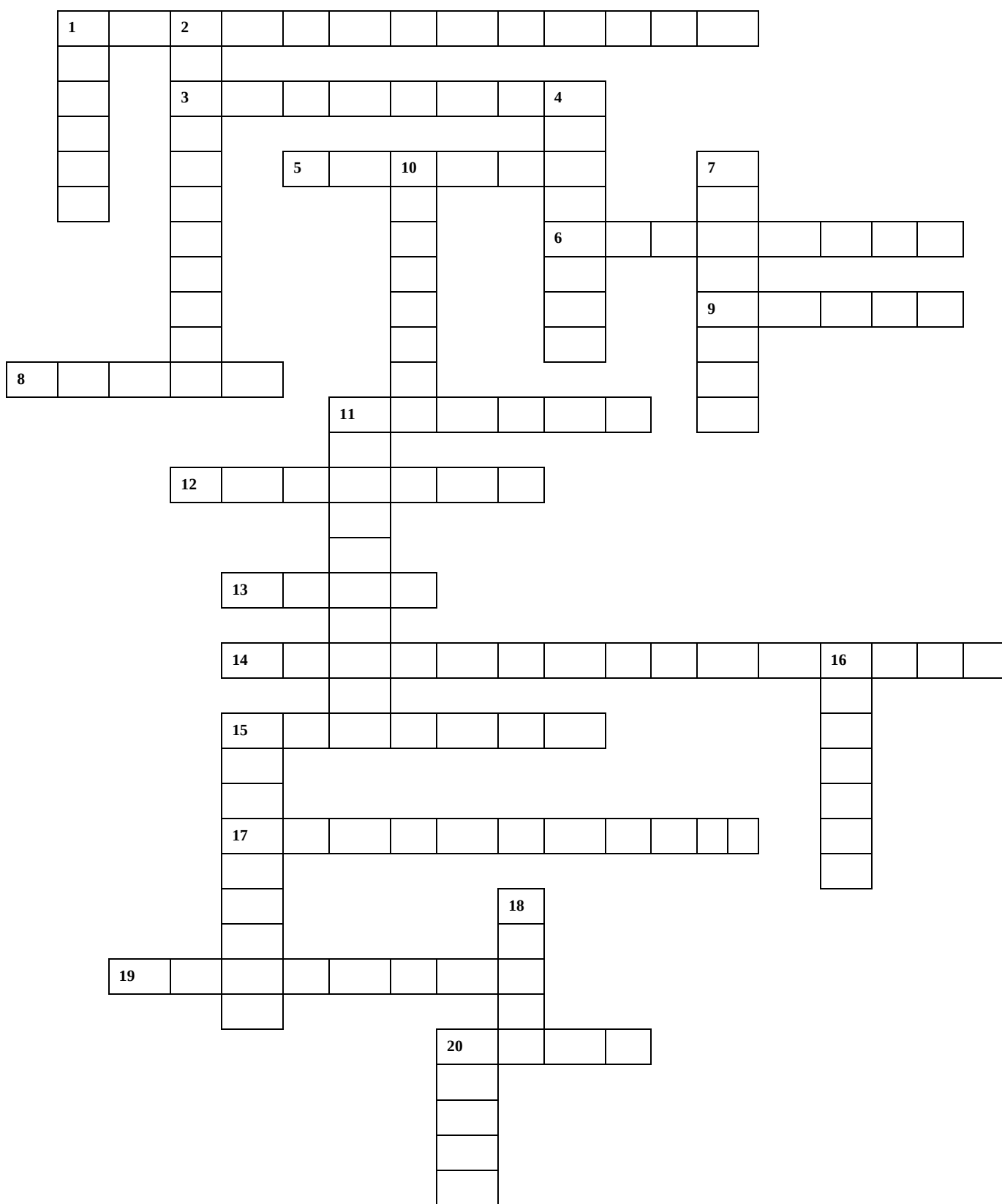
2. Сторона, що передає третьому учаснику ризик у наступне перестрахування.

4. Офіційно уповноважена особа, яка за допомогою методів математики та статистики розраховує страхові тарифи та платежі.

7. Частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування.

10. Спеціаліст в галузі морського права, який здійснює розрахунки при загальній аварії, розділяючи збитку між судном, вантажем та фрахтом.

11. Вигодонабувач, третя особа, визначена договором страхування.

15. Юридична особа, створена у формі акціонерного, повного, командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю та отримала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

16. Відмова власника судна чи вантажу від своїх прав на застраховане майно на користь страховика за умови одержання від нього повної страхової суми.

18. Страхування транспорту.

20. Документ, що засвідчує укладання договору страхування.

Приклад дискусійних питань:

1. Які заходи слід застосовувати для покарання страховиків, що порушують законодавство зі страхування?
2. Поясніть необхідність створення об'єднання страховиків в Україні?
3. На вашу думку МТСБУ допомагає чи заважає страховикам?
4. Товариства якого типу переважають в страховому бізнесі України?
5. Досвід якої країни найбільш підходить для українського страхового ринку?

Приклад питань для пілотного опитування:

1. Що таке стратегічне управління страховою компанією?
2. Що таке страхова організація?
3. Які існують системи роботи страхової компанії з філіями?
4. Що таке принцип функціонального підпорядкування?
5. Які недоліки притаманні для децентралізованої системи?

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю.

1. *Філія страховика має право:*
 - а) проводити рекламну діяльність;
 - б) проводити страхову діяльність;
 - в) проводити ревізію діяльності інших філій;
 - г) прийняти рішення про свою ліквідацію.
2. *Моторне транспортне (страхове) бюро України - це:*
 - а) спеціалізована страхова компанія;
 - б) страховий пул;
 - в) асоціація страховиків, що здійснює керівництво страхуванням відповідальності власників автотранспортних засобів.
3. *До систем організації роботи страхових компаній з філіями відносяться:*
 - а) централізована система;
 - б) універсальна система;
 - в) регіональна система;
 - г) спеціалізована система.
4. *За системою страхування та формою власності виділяють:*
 - а) комерційні товариства;
 - б) спеціалізовані товариства;
 - в) перестраховальні товариства;
 - г) товариства взаємного страхування.

5. До принципів управління страховою компанією відносяться:

- а) централізований принцип;
- б) лінійний принцип;
- в) регіональний принцип;
- г) функціональний принцип.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: МАУП, 2006. С.157-196.
2. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. Харків: Бурун Книга, 2004. С. 84-100. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
3. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник К.: Київ.нац. торг.-екон. Ун-т, 2001. С. 132-163.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. - К.:КНЕУ,2002.- С. 87-110.
6. Офіційний сайт Ліги страхових організацій України URL: <http://uainsur.com/>
7. Офіційний сайт Моторне (транспортне) страхове бюро України URL: <http://www.mtsbu.ua/ua/>

11. Практичне заняття 7

Тема заняття: *Державне регулювання страхової діяльності.*

План:

1. Необхідність та методи державного регулювання страхової діяльності в Україні.
2. Етапи розвитку законодавчої бази страхування в Україні.
3. Уповноважений орган, його функції та задачі.
4. Умови ліцензування страхової діяльності в Україні.

Приклади розв'язання типових задач:

Задача 1: Страхова компанія «А» звернулась до Уповноваженого органу з питань нагляду за страховою діяльністю (Нацкомфінпослуг) з проханням зареєструвати четверті зміни до правил страхування від нещасних випадків у добровільній формі, які подала в одному екземплярі. Чи задовольнить прохання страхової компанії Уповноважений орган?

Розв'язок: відповідно до законодавства зміни мають бути подані в двох екземплярах та у випадку, якщо це четверті та подальші зміни, то правила страхування мають бути подані в новій редакції, тому Уповноважений орган відмовить у проханні страховика.

Відповідь: уповноважений орган відмовить.

Задача 2: Статутний фонд страховика становить 1,2 млн. євро., розмір вільних резервів 200 тис. євро. Акціонерна компанія вирішила застрахувати свої будівлі та встановила страхову суму в розмірі 5 млн. грн. Курс євро на день підписання договору страхування 31 грн. Які заходи має здійснити страхова компанія після підписання договору страхування?

Розв'язок: відповідно ст. 30 Закону України «Про страхування», якщо страхова сума за окремим предметом договору страхування перевищує 10 відсотків суми сплаченого статутного капіталу і сформованих вільних резервів та страхових резервів, страховик зобов'язаний укласти договір перестрахування.

Розрахуємо розмір рекомендованої страхової суми:

$(1\,200\,000 + 200\,000) \cdot 10\% = 140\,000$ євро, переведемо в гривневий еквівалент: $140\,000 \cdot 31 = 4\,340\,000$ грн.

Таким чином отримуємо, що 5 000 000 грн. > 4 340 000 грн.

Оскільки розмір страхової суми перевищує рекомендований, тому страховик зобов'язаний заключити договір перестрахування на суму не менше ніж: $5\,000\,000 - 4\,340\,000 = 660\,000$ (грн.).

Відповідь: страховик зобов'язаний заключити договір перестрахування.

Задача 3: Приватна компанія є страховим агентом страхової компанії «Б». Приватна компанія як агент уклала договір страхування відповідальності перевізника вантажу за тарифною ставкою в розмірі 4,8% та страхування вантажу за тарифною ставкою 6,2% на страхову суму 300 тис. грн. та 700 тис. грн. відповідно. Розрахувати обсяг комісійних, що належить до сплати приватній компанії, якщо агентським договором визначено винагорода в розмірі 10% від

сплачених премій.

Розв'язок: визначаємо розмір страхових платежів за договором страхування відповідальності перевізника вантажу:

$$300\,000 * 0,048 = 14\,400 \text{ (грн.)}$$

Визначаємо розмір страхових платежів за договором страхування вантажу:

$$700\,000 * 0,062 = 43\,400 \text{ (грн.)}$$

Розмір комісійної винагороди приватної компанії становитиме:

$$(14\,400 + 43\,400) * 0,1 = 5\,780 \text{ (грн.)}$$

Відповідь: розмір комісійних 5 780 грн.

Задача 4: Страхова компанія «А» в вересні 2017 року звернулась до Нацкомфінпослуг для отримання ліцензії на страхування від нещасних випадків у добровільній формі. Яку суму повинна сплатити компанія після отримання ліцензії.

Розв'язок: Не пізніше 30 днів з дня надходження заяви та всіх необхідних документів від заявника Нацкомфінпослуг має прийняти рішення про видачу ліцензії або про відмову у видачі ліцензії. Відповідно ст. 14 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII від 02.03.2015р. плата за видачу ліцензії на проведення конкретного виду страхування є разовою і вноситься у розмірі, одного прожиткового мінімуму, виходячи з розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що діє на день прийняття органом ліцензування рішення про видачу ліцензії.

Страхова компанія «А» в вересні або жовтні 2017 року отримає ліцензію, розмір плати становить 1684 грн.

Відповідь: 1684 грн.

Завдання для виконання:

Завдання 1. Описати процедуру отримання ліцензії страховиком на конкретних вид страхування.

Завдання для самоперевірки:

Задача 1. Приватна компанія є страховим агентом страхової компанії «Гранд». Приватною компанією на правах агента було укладено угоду страхування відповідальності вантажоперевізника за тарифною ставкою в розмірі 5,1% та страхування вантажів за тарифною ставкою 4,2% на страхові суми 600 тис. грн. та 270 тис. грн. відповідно. Розрахувати обсяг комісійних, що належить до сплати приватній компанії, якщо агентським договором визначено винагородження в розмірі 8% від сплачених премій.

Відповідь: 3 355,2 грн.

Задача 2. Страхова компанія «А» звернулась до Уповноваженого органу з питань нагляду за страховою діяльністю з проханням зареєструвати п'яті зміни до правил страхування від нещасних випадків у добровільній формі, які подала в двох екземплярах. Чи задовольнить прохання страхової компанії Уповноважений орган?

Відповідь: Уповноважений орган задовольнить прохання страховика тільки, якщо ним було подано правила страхування в новій редакції.

Задача 3. Статутний фонд страховика становить 1,5 млн. євро., страхові резерви 400 тис. євро. Акціонерна компанія вирішила застрахувати свої будівлі. Страхова сума 4 млн. грн. Курс євро на день підписання договору страхування 11 грн. Які заходи має здійснити страхова компанія після підписання договору страхування?

Відповідь: страховик зобов'язаний заключити договір перестрахування.

Задача 4. Страхова компанія «А» в січні 2018 року звернулась до Нацкомфінпослуг для отримання ліцензії на страхування від нещасних випадків у добровільній формі. Яку суму повинна сплатити компанія після отримання ліцензії.

Відповідь: 1762 грн.

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю.

1. Закон України «Про страхування» складається з:

- а) 5 розділів та 46 статей;
- б) 3 розділів та 46 статей;
- в) 5 розділів та 40 статей;
- г) 4 розділів та 48 статей;
- д) 2 розділів та 17 статей;
- е) 6 розділів та 83 статей.

2. До системи методів державного регулювання входять:

- а) захист страхувальника;
- б) реєстрація страхових компаній;
- в) забезпечення формування та розвиток ефективно функціонуючого страхового ринку;
- г) видача ліцензій на проведення певних видів страхування;
- д) здійснення контролю за страховою діяльністю.
- е) всі відповіді вірні.

3. Зміст договору страхування:

- а) регламентується тільки законодавством;
- б) визначається тільки за згодою сторін;
- в) визначається за згодою сторін при цьому відповідає існуючому законодавству.

4. Страховий тариф у добровільних видах страхування визначає:

- а) Міністерство фінансів України;
- б) страховик;
- в) страхувальник.

5. Перелік обов'язкових видів страхування встановлений:

- а) Цивільним кодексом України;
- б) Спеціальною постановою Кабміну України;
- в) Законом України «Про страхування»;
- г) Конституцією України.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів.-К.: МАУП, 2006.- С.197-211.
2. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків : Бурун Книга, 2004. С.133-140. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
3. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) затверджено Постановою КМУ № 913 від 7.12.2016 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/913-2016-%D0%BF/paran11#n11>
4. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. Редакція від 25.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19/ed20191225#Text>
5. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. №85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. Редакція від 25.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/ed20190925#Text>
7. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник – К.: Київ.нац. торг. – екон. Ун-т, 2001. С.164-180.
8. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 544-565.
9. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К.:КНЕУ,2002. С.170-195.

12. Практичне заняття 8

Тема заняття: *Особисте страхування.*

План:

1. Економічний зміст особистого страхування.
2. Страхові ризики та страхові випадки в особистому страхуванні.
3. Визначення страхової суми в особистому страхуванні.
4. Порядок здійснення страхових виплат.

Приклади розв'язання типових задач:

Задача 1: Визначити для особи у віці 40 років:

- 1) ймовірність прожити ще 1 рік;
- 2) ймовірність померти впродовж наступного року життя;
- 3) ймовірність прожити ще 5 років;
- 4) ймовірність померти впродовж наступних п'яти років;
- 5) ймовірність померти на п'ятому році життя у віці 44 роки.

Маємо наступні дані про дожиття і смертність населення (табл. 3)

Таблиця 3

Таблиця смертності при нормі доходності 5 %

Вік (x), років	l_x	dx
40	88488	722
41	87766	767
42	86999	817
43	86182	872
44	85310	931
45	84379	994

Примітка: l_x - число осіб, що доживають до віку x років;

dx - число осіб, вмираючих при переході від x років до віку $(x+1)$ років.

Розв'язок: 1) для особи, чий вік 40 років, ймовірність прожити ще 1 рік (P_{40}) складає:

$$P_{40} = \frac{l_{40+1}}{l_{40}} = \frac{87766}{88488} = 0,9918;$$

2) ймовірність померти впродовж наступного року (q_{40}) життя дорівнює:

$$q_{40} = \frac{d_{40}}{l_{40}} = \frac{722}{88488} = 0,00816;$$

3) ймовірність прожити ще п'ять років (${}_5P_{40}$) дорівнює:

$${}_5P_{40} = \frac{l_{40+5}}{l_{40}} = \frac{84379}{88488} = 0,9536$$

4) ймовірність померти впродовж наступних п'яти років (${}_5q_{40}$) дорівнює:

$${}_5q_{40} = \frac{l_{40} - l_{40+5}}{l_{40}} = \frac{88488 - 84379}{88488} = 0,0464$$

5) ймовірність померти на п'ятому році життя (${}_5Iq_{40}$) дорівнює:

$${}_5Iq_{40} = \frac{l_{40-4} - l_{40+5}}{l_{40}} = \frac{85310 - 84379}{88488} = 0,0105$$

або

$${}_5Iq_{40} = \frac{d_{x+n}}{l_x} = \frac{d_{40+5}}{l_{40}} = \frac{994}{88488} = 0,011$$

Відповідь: 1) 0,9918; 2) 0,00816; 3) 0,9536; 4) 0,0464; 5) 0,011.

Задача 2: Страхувальнику у віці 40 років, за умовами договору страхування життя, страховик має компенсувати у разі дожиття його до 45 років. Визначити одноразову страхову премію яку застрахований має сплатити при укладанні договору страхування дожиття, при ставці $i=5\%$.

Розв'язок: одноразова премія (${}_5E_{40}$), яку застрахований має сплатити при заключенні договору страхування дожиття, дорівнює:

$${}_5E_{40} = V_5 \frac{l_{40+5}}{l_{40}} = 0,7835 \cdot \frac{84379}{88488} = 0,7471$$

де V_5 – дисконтний множник.

число 0,7471 – це тарифна ставка для осіб у віці 40 років, що страхуються на дожиття до 45 років (${}_5E_{40}$). Її значення визначається за допомогою таблиці комутаційних чисел:

$${}_5E_{40} = \frac{D_{40+5}}{D_{40}} = \frac{9391}{12569} = 0,7471$$

де D_{40+5} та D_{40} – комутаційні числа.

Якщо страхова сума по даному договору складала б 1000 грн., тоді страхувальник мав би сплати: $1000 \cdot 0,7471 = 747,1$ (грн.).

Відповідь: 0,7471.

Задача 3: Визначити розмір одноразової страхової премії при довічному страхуванні особи у віці 40 років на випадок смерті.

Розв'язок: для вирішення задачі використовуємо таблицю комутаційних чисел:

Таблиця 4

Таблиця комутаційних чисел при нормі доходності 5 %

Вік (x), років	D_x	M_x
40	12569	3700
41	11873	3602
42	11209	3503
43	10575	3403
44	9969	3301
45	9391	3197

Примітка: M_x та D_x – комутаційні числа

Розмір одноразової страхової премії при довічному страхуванні особи у віці 40 років (A_{40}) складає:

$$A_{40} = \frac{M_{40}}{D_{40}} = \frac{3700}{12569} = 0,294$$

Якщо договір страхування на випадок смерті заключений на страхову суму 1000 грн., тоді одноразова нетто-премія складе: $1000 * 0,294 = 294$ (грн.).

Коли б не відбулась смерть страхувальника, страховик сплатить 1000 грн.

Відповідь: 0,294.

Задача 4: Визначити розмір нетто-ставки при страхуванні на випадок смерті впродовж п'яти років особи у віці 40 років.

Розв'язок: розмір нетто-ставки при страхуванні на випадок смерті впродовж вказаного строку ($I_5 A_{40}$) дорівнює:

$$I_5 A_{40} = A_{40} - I A_{40} = \frac{M_{40} - M_{45}}{D_{40}} = \frac{3700 - 3197}{12569} = 0,03996$$

Відповідь: 0,03996.

Завдання для самоперевірки:

Задача 1. Для особи у віці 41 років розрахувати:

- 1) ймовірність прожити ще 1 рік;
- 2) ймовірність померти впродовж наступного року життя;
- 3) ймовірність прожити ще 2 роки;
- 4) ймовірність померти впродовж наступних двох років;
- 5) ймовірність померти на третьому році життя у віці 43 роки.

Відповідь: 1) 0,9906; 2) 0,0094; 3) 0,9806; 4) 0,0194; 5) 0,0114.

Задача 2. Розрахувати, який буде розмір одноразової страхової премії, якщо страховик буде виплачувати 1 грн. на протязі усього життя в кінці року з часу укладання договору страхування. Застрахованому 42 роки. Норма дохідності 5%.

Відповідь: 13,44 грн.

Задача 3. Розрахувати одноразовий внесок страхувальника у віці 42 роки, при умові, що страховик мав зобов'язання виплатити 1000 грн. у разі смерті страхувальника в віці 45 років. Норма дохідності 5%.

Відповідь: 9,2 грн.

Задача 4. Розрахувати розмір одноразової нетто-премії при довічному страхуванні особи у віці 42 років, якщо договір на випадок смерті укладено на страхову суму 1000 грн. Норма дохідності 5%.

Відповідь: 312,5 грн.

Приклад дискусійних питань:

1. Від чого залежить розмір страхової суми в особистому страхуванні?
2. Чи має бути медичне страхування обов'язковим в Україні?
3. Поясніть на вашу думку причини відсутності страхової медицини в Україні.
4. В чому різниця особистого страхування від страхування життя.
5. В чому полягає відмінність особистого та соціального страхування?

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю.

1. Існують наступні підгалузі особистого страхування:

- а) страхування здоров'я;
- б) страхування життя;
- в) страхування КАСКО;
- г) медичне страхування.

2. Особливістю особистого страхування є:

- а) об'єкти страхування не мають вартісної оцінки;
- б) об'єкти страхування мають вартісну оцінку;
- в) не має об'єктів страхування.

3. Існують наступні види обов'язкового соціального страхування:

- а) пенсійне страхування;
- б) страхування додаткової пенсії;
- в) страхування на випадок безробіття;
- г) медичне страхування;
- д) страхування автоцивілки.

4. Суб'єктами особистого страхування є:

- а) страховики та страхувальники;
- б) страховики, страхувальники та вигодонабувачі;
- в) страховики та вигодонабувачі;
- г) застрахована особа, страховики та страхувальники;
- д) застрахована особа, страховики та вигодонабувачі;
- е) застрахована особа, страховики, страхувальники та вигодонабувачі.

5. Принципами страхування життя є:

- а) страховий інтерес;
- б) участь у прибутках страхової компанії;
- в) замкнута розкладка збитку у просторі і часі;
- г) специфічність страхового ризику.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: МАУП, 2006. С.221-238.
2. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. №85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник – К.: Київ.нац. торг. – екон. Ун-т, 2001. С. 221-248.
4. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 111-208.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К.:КНЕУ,2002. С.196-246.
6. Страхування: практикум: навч. посібник / ред. В. Базилевич. 2-ге вид. перероб. і доп. К: Знання, 2011. С.56-110.
7. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків : Бурун Книга, 2004. С.255-270. <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
8. Лень В. Облік і аудит у страхових організаціях: навч. посібник для студ. вузів. К.: Центр учбової літератури, 2009. С. 331-340.

13. Практичне заняття 9

Тема заняття: *Майнове страхування.*

План:

1. Страхові ризики та страхові випадки в майновому страхуванні.
2. Визначення страхової суми в майновому страхуванні.
3. Порядок здійснення страхового відшкодування.
4. Характеристика систем страхового забезпечення.

Приклади розв'язання типових задач:

Задача 1: Організація вказала в заяві про страхування вартість майна 5000 грн., страхову суму 4800 грн. Після пожежі страхова компанія встановила розмір збитку 3600 грн. Розрахувати розмір страхового відшкодування згідно пропорційній системі забезпечення.

Розв'язок: пропорційна система забезпечення передбачає:

$$\frac{\text{стр.сума}}{\text{стр.вартість}} = \frac{\text{стр.відшкодування}}{\text{стр.збиток}} \quad (16)$$
$$\text{стр.відшкодування} = \frac{\text{стр.сума}}{\text{стр.вартість}} \times \text{стр.збиток} = \text{стр.покриття} \times \text{стр.збиток}$$

Відповідно умові задачі визначимо розмір страхового відшкодування:

$$4\,800 / 5\,000 \times 3\,600 = 3\,456 \text{ грн.}$$

Відповідь: страховик виплатить 3 456 грн.

Задача 2: Громадянин застрахував домашнє майно вартістю 76 354 грн. Страхування здійснювалось за системою забезпечення «першого ризику». Розмір страхової суми становить 70 000 грн. Визначити розмір страхового відшкодування, якщо в результаті страхового випадку був завданий збиток у розмірі 64 396 грн.

Розв'язок: система першого ризику передбачає відшкодування в межах страхової суми:

якщо страховий збиток $\leq$ страхової суми, тоді страхове відшкодування = страховому збитку;

якщо страховий збиток $>$ страхової суми, тоді страхове відшкодування = страховій сумі.

Відповідно умові задачі розрахуємо розмір страхового відшкодування: так як страховий збиток менше страхової суми, то страхове відшкодування дорівнює страховому збитку, тобто 64 396 грн.

Відповідь: страховик виплатить 64 396 грн.

Задача 3: Громадянин вказав в заяві про страхування вартість домашнього майна 11780 грн., страхову суму – 7 390 грн. Страхування здійснюється за системою забезпечення «першого ризику». Визначити розмір страхового відшкодування, якщо збиток становив 10 174 грн.

Розв'язок:

система першого ризику передбачає відшкодування в межах страхової суми:

якщо страховий збиток $\leq$ страхової суми, тоді страхове відшкодування = страховому збитку;

якщо страховий збиток $>$ страхової суми, тоді страхове відшкодування = страховій сумі.

Відповідно умові задачі розрахуємо розмір страхового відшкодування становитиме 7 390 грн., оскільки система першого ризику передбачає відшкодування страхового збитку в межах страхової суми, тобто максимальне відшкодування дорівнює розміру страхової суми.

Відповідь: страховик виплатить 7 390 грн.

Задача 4: Страхується врожай пшениці фермерського господарства «А». Середня врожайність за останні 5 років 25 ц з 1 га. Площа посіву 450 га. Фактична врожайність в поточному році пшениці 21 ц з 1 га. Закупівельна ціна пшениці за 1 ц дорівнює 500 грн. Розрахувати розмір страхового відшкодування, якщо страхове покриття 70%.

Розв'язок: система граничної відповідальності передбачає, що розмір відшкодування визначається як добуток коефіцієнта на різницю між заздалегідь визначеною межею і реально отриманим страхувальником рівнем доходу (прибутку). Якщо внаслідок настання страхового випадку рівень реального доходу (прибутку) страхувальника буде меншим за визначену межу, то відшкодується різниця між межею і фактично отриманим прибутком.

1. Визначимо розмір страхової суми:

$$25 * 450 * 500 = 5\,625\,000 \text{ (грн.)}.$$

2. Визначимо фактично отриманий господарством дохід:

$$21 * 450 * 500 = 4\,725\,000 \text{ (грн.)}.$$

3. Визначимо розмір страхового збитку:

$$5\,625\,000 - 4\,725\,000 = 900\,000 \text{ (грн.)}.$$

4. Визначимо розмір страхового відшкодування:

$$900\,000 * 0,7 = 630\,000 \text{ (грн.)}.$$

Відповідь: страховик відшкодує 630 000 грн.

Задача 5: Страхова сума відповідно договору страхування майна становить 5 000 грн. Розмір франшизи 7 %. В результаті стихійного лиха було пошкоджене майно на 4 600 грн. Визначити розмір страхового відшкодування за системою дійсної вартості.

Розв'язок: система дійсної вартості передбачає, що страхове відшкодування дорівнює обсягу застрахованого збитку при врахуванні встановленої франшизи.

1. Визначимо суму франшизи: $5\,000 * 0,07 = 350$ (грн.).

2. Визначимо розмір страхового відшкодування: $4\,600 - 350 = 4\,250$ (грн.).

Відповідь: 4 250 грн.

Задача 6: Майно підприємства вартістю 9 млн. грн. було застраховане на суму 890 000 грн. Внаслідок стихійного лиха майно було частково пошкоджено. Вартість ремонту 420 000 грн. Визначити розмір страхового відшкодування за системою відбудовної вартості.

Розв'язок: система відбудовної вартості передбачається страхове відшкодування в розмірі вартості нового майна або вартості робіт із відновлення майна до попереднього стану.

Розмір страхового відшкодування дорівнює вартості ремонту тобто 420 тис. грн.

Відповідь: відшкодування становитиме 420 000 грн.

Завдання для самоперевірки:

Задача 1. Майно підприємства було застраховане на суму 200 000 грн. Внаслідок стихійного лиха майно було частково пошкоджено. Вартість ремонту 120 000 грн. Визначити розмір страхового відшкодування за системою відбудовної вартості.

Відповідь: 120 000 грн.

Задача 2. Страхується врожайність пшениці. Середня врожайність за останні 5 років 35 ц з 1 га. Площа посіву 500 га. Фактична врожайність в поточному році пшениці 33 ц з 1 га. Закупівельна ціна пшениці за 1 ц дорівнює 700 грн. Розрахувати страхове відшкодування, якщо страхове покриття становить 80%.

Відповідь: 560 000 грн.

Задача 3. Громадянин вказав в заяві про страхування вартість майна 100 000 грн., страхову суму – 75 000 грн. Страхування відбувається за системою забезпечення «першого ризику». Визначити розмір страхового відшкодування, якщо збиток становив 80 000 грн.

Відповідь: 75 000 грн.

Задача 4. Громадянин вказав в заяві про страхування вартість майна 100 000 грн., страхову суму – 75 000 грн. Страхування здійснюється за системою забезпечення «першого ризику». Визначити розмір страхового відшкодування, якщо збиток становив 60 000 грн.

Відповідь: 60 000 грн.

Задача 5. В договорі страхування майна вказана страхова сума 38 000 грн. та франшиза 900 грн. У результаті стихійного лиха було пошкоджене майно на 17 000 грн. Визначити розмір страхового відшкодування за системою дійсної вартості.

Відповідь: 16 100 грн.

Задача 6. Підприємство вказало в заяві про страхування вартість майна 1250000 грн., страхову суму 1 000 000 грн. Після настання страхового випадку

страхова компанія встановила розмір збитку 700 000 грн. Розрахувати розмір страхового відшкодування за пропорційною системою забезпечення.

Відповідь: 560 000 грн.

Приклад дискусійних питань:

1. В чому полягає економічне призначення майнового страхування?
2. Що таке страхова вартість в майновому страхуванні?
3. Які є види майнового страхування?
4. Чим система першого ризику відрізняється від пропорційної системи страхового забезпечення?
5. Від чого в майновому страхуванні залежить розмір страхової суми?

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю.

1. Система першого ризику передбачає:

- а) повне відшкодування збитків завданих застрахованому майну в межах страхової суми;
- б) виплату відшкодування в тій самій пропорції щодо реального збитку, в якій страхова сума за договором перебуває відносно дійсної вартості застрахованого майна;
- в) компенсацію страховиком збитків страхувальнику, які обчислюються як різниця між заздалегідь обумовленою границею та фактичним рівнем доходів.

2. Система граничного відшкодування передбачає:

- а) повне відшкодування збитків завданих застрахованому майну в межах страхової суми;
- б) виплату відшкодування в тій самій пропорції щодо реального збитку, в якій страхова сума за договором перебуває відносно дійсної вартості застрахованого майна;
- в) компенсацію страховиком збитків страхувальнику, які обчислюються як різниця між заздалегідь обумовленою границею та фактичним рівнем доходів.

3. Пропорційна система передбачає:

- а) повне відшкодування збитків завданих застрахованому майну в межах страхової суми;
- б) виплату відшкодування в тій самій пропорції щодо реального збитку, в якій страхова сума за договором перебуває відносно дійсної вартості застрахованого майна;
- в) компенсацію страховиком збитків страхувальнику, які обчислюються як різниця між заздалегідь обумовленою границею та фактичним рівнем доходів.

4. Чи підлягають об'єкти майнового страхування вартісній оцінці?

- а) підлягають;
- б) не підлягають;
- в) частково.

5. До суб'єктів майнового страхування не відноситься:

- а) страховик;
- б) застрахований;
- в) страхувальник;
- г) вигодонабувач.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів.-К.: МАУП, 2006. С. 242-270.
2. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. №85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник – К.: Київ.нац. торг.-екон. Ун-т, 2001.С. 249-287.
4. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 211-343.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К.:КНЕУ,2002. С. 247-378.
6. Страхування: практикум: навч. посібник / ред. В. Базилевич. 2-ге вид. перероб. і доп. К.: Знання, 2011. С.112-143.
7. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків : Бурун Книга, 2004. С. 273-333. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>

14. Практичне заняття 10

Тема заняття: *Страхування відповідальності.*

План:

1. Економічний зміст страхування відповідальності.
2. Страхові ризики та страхові ризики в страхуванні відповідальності.
3. Визначення ліміту відповідальності.
4. Порядок здійснення страхових виплат в страхування відповідальності.

Приклади розв'язання типових задач:

Задача 1: У договорі добровільного страхування відповідальності власника транспортного засобу передбачений ліміт на один страховий випадок у розмірі 50 тис. грн. У результаті ДТП було завдано шкоди двом пішоходам на 40 тис. грн. та на 60 тис. грн. Визначити розмір виплат страховиком кожному потерпілому.

Розв'язок: якщо в договорі передбачений ліміт відповідальності то тоді страхова виплата не повинна перевищувати її розмір. Страховий збиток в межах страхового ліміту виплачується в повному обсязі.

Страхових пішоходу, який отримав шкоду 40 тис. грн. компенсує її повністю. Страховик пішоходу, який отримав шкоду 60 тис. грн. компенсує тільки в межах ліміту 50 тис. грн.

Відповідь: страхових виплатить пішоходам 40 тис. грн. та 50 тис. грн.

Задача 2: У договорі обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса передбачена страхова сума 10 млн. грн. і умовна франшиза 10 тис. грн. У результаті упуущення під час виконання службових обов'язків, клієнт зазнав збитків на 60 тис. грн. Крім того, витрати, які зазнав пред'явник претензії, становили 5 тис. грн., а витрати нотаріуса зі згоди страховика 2 тис. грн. Визначити страхове відшкодування, виплачене страховиком клієнту нотаріуса.

Розв'язок: відповідно до Постанови КМУ № 624 від 19.08.2015 р. страховий збиток дорівнює сумі фактичного збитку з витратами, які зазнав пред'явник претензії, з витратами, здійснені нотаріусом за згодою страховика.

Розмір страхового збитку: $60\,000 + 5\,000 + 2\,000 = 67\,000$ (грн.). Так як розмір страхового збитку перевищує розмір умовної франшизи, тоді страховий збиток компенсується в повному обсязі.

Відповідь: 67 тис. грн.

Задача 3: Пасажир здійснював переліт «Київ-Львів», через несправність літака був знищений його багаж вагою 10 кг, ручна поклажа, вартістю 50 тис. грн. Курс СПЗ на день страхового випадку за офіційним обмінним курсом Національного банку становив 38 грн. Визначити розмір страхового відшкодування.

Розв'язок: Страхування відповідальності авіаційного перевізника за шкоду, заподіяну пасажиром, багажу, вантажу і пошті проводиться відповідно Постанові

КМУ № 676 від 6 вересня 2017 р. п. 27 встановлює мінімальний ліміт відповідальності 19 СПЗ за кожен кілограм ваги та 1131 СПЗ кожному пасажирові.

Розмір ліміту відповідальності страховика: $(1131 + 10 \cdot 19) \cdot 38 = 50198$ (грн.).

Відповідно умові задачі розмір страхового збитку 50 тис. грн., який компенсується повністю.

Відповідь: 50 тис. грн.

Задача 4: Літак української компанії «А» через несправність під час зльоту зазнав аварії в наслідок якої загинули двоє пасажирові. Курс СПЗ на день страхового випадку за офіційним обмінним курсом Національного банку становив 38 грн. Визначити розмір страхового відшкодування.

Розв'язок: Страхування відповідальності авіаційного перевізника за шкоду, заподіяну пасажирові, багажу, вантажу і пошти проводиться відповідно Постанові КМУ № 676 від 6 вересня 2017 р. п. 27 встановлює мінімальний ліміт відповідальності 250000 СПЗ за кожного пасажирові.

Розмір ліміту відповідальності страховика за одного пасажирові: $250\,000 \cdot 38 = 9\,500\,000$ (грн.), за двох 19 млн. грн.

Відповідь: родині кожного загиблого буде сплачено по 9,5 млн. грн.

Задача 5: Розрахувати розмір страхового платежу з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Якщо фізична особа, яка виявила бажання застрахувати свою відповідальність строком на 1 рік, є власником вітчизняного автомобіля 2018 року випуску та має двигун 15000 кубічних сантиметрів. Особа проживає у м. Кропивницький, має стаж водія 10 років.

Розв'язок: Для розрахунку страхового тарифу приймається базовий страховий платіж згідно законодавства України у розмірі 180 грн. Використовуючи дані, які надані у заяві страхувальника вибирають значення коригуючих коефіцієнтів (табл. 5) для кожного конкретного випадку. Максимальні коригуючі коефіцієнти застосовуються при розрахунку страхового платежу для страхування транспортних засобів, що використовуються в якості таксі, маршрутних таксі, для прокату, в учбових цілях, в тест драйвах, а також для транспортних засобів спеціального призначення (швидка допомога, міліція, пожежна, тощо), мотоциклів та моторолерів. В усіх інших випадках застосовуються мінімальні коригуючі коефіцієнти.

Таблиця 5

Значення коригуючих коефіцієнтів для страхового тарифу	
Тип коригуючого коефіцієнта залежно від	Розмір
I. Типу транспортного засобу (К1)	
1. Легковий автомобіль:	
1) до 1600 кубічних сантиметрів	1
2) 1600-2000 кубічних сантиметрів	1,14
3) 2000-3000 кубічних сантиметрів	1,18
4) 3000 кубічних сантиметрів і більше	1,82
2. Причепи до легкових автомобілів	0,34
3. Автобуси з кількістю місць для сидіння:	
1) до 20 чоловік (включно)	2,55

2) більше 20 чоловік	3
4. Вантажні автомобілі вантажопідйомністю:	
1) до 2 тонн (включно)	2
2) понад 2 тонни	2,18
5. Причепи до вантажних автомобілів	0,5
6. Мотоцикли та моторолери:	
1) до 300 кубічних сантиметрів (включно)	0,34
2) 300 кубічних сантиметрів та більше	0,68
II. Місця реєстрації транспортного засобу (K2)	
1) місто Київ	3,2-4,8
2) міста Бориспіль, Боярка, Бровари, Васильків, Вишгород, Вишневе, Ірпінь	1-2,5
3) міста з населенням більше 1 мільйона чоловік	2,3-3,5
4) міста з населенням від 500 тисяч до 1 мільйона чоловік	1,8-2,8
5) міста з населенням 100-500 тисяч чоловік	1,3-2,5
6) населені пункти з населенням менше 100 тисяч чоловік	1-1,6
7) для транспортних засобів, які зареєстровані в інших країнах	2-4
III. Сфери використання транспортного засобу (K3)	
1) легковий автомобіль (крім таксі), мотоцикл, моторолер, який використовується ФО	1
2) автомобіль (крім таксі), мотоцикл, моторолер, який використовується ЮО	1,1-1,4
3) вантажні автомобілі, автобуси, причепи до вантажних та легкових автомобілів	1
4) легковий автомобіль або автобус з кількістю місць для сидіння до 20, який використовується ФО для надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом загального користування або для надання послуг із перевезення пасажирів та їх багажу на таксі	1,1-1,4
5) легковий автомобіль або автобус з кількістю місць для сидіння до 20, який використовується ЮО для надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом загального користування або для надання послуг із перевезення пасажирів та їх багажу на таксі	1,1-1,5
IV. Водійського стажу осіб, допущених до керування забезпеченим транспортним засобом (K4)	
1) незалежно від водійського стажу (для страхувальників-фізичних осіб, у тому числі якщо водійський стаж страхувальника-фізичної особи менше 3 років)	1,27-1,76
2) 3 роки та більше (для страхувальників-фізичних осіб)	1-1,76
3) для юридичних осіб	1,2
V. Періоду використання транспортного засобу (K5)	
1) дорівнює строку дії договору	1
2) 6 місяців	0,7
3) 7 місяців	0,75
4) 8 місяців	0,8
5) 9 місяців	0,85
6) 10 місяців	0,9
7) 11 місяців	0,95
VI. Наявності або відсутності у страхувальника (протягом попереднього року) доведених у судовому порядку спроб страхового шахрайства або випадків, що були підставою для пред'явлення регресного позову відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (K6)	
1) наявність	2
2) відсутність	1

$K_1 = 1,82$, адже автомобіль легковий і має двигун 15000 кубічних сантиметрів;

$K_2 = 1,3$ адже клієнт проживає у місті, де населення біля 250 тисяч чоловік;

$K_3 = 1$, так як автомобіль використовується в приватних цілях фізичною особою;

$K_4 = 1$ адже власник автомобіля має водійський стаж отже більше 10 років.

$K_5 = 1$, так як строк дії договору 1 рік

$K_6 = 1$, так як спроби страхового шахрайства відсутні.

Визначаємо значення страхового платежу, який є результатом застосування до базового страхового тарифу коригуючих коефіцієнтів:

$$СП = П_6 * K_1 * K_2 * K_3 * K_4 * K_5 * K_6 \quad (18)$$

де СП – значення страхового платежу;

$П_6$ - базовий страховий тариф;

K_1 – коефіцієнт першого типу;

K_2 - коефіцієнт другого типу;

K_3 - коефіцієнт третього типу;

K_4 - коефіцієнт четвертого типу

K_5 – коефіцієнт п'ятого типу;

K_6 – коефіцієнт шостого типу.

Страховий платіж клієнта становитиме:

Розмір страхового платежу: $СП = 180 * 1,82 * 1,3 * 1 * 1 * 1 * 1 = 425,88$ (грн.).

Відповідь: 425,88 грн.

Завдання для самоперевірки:

Задача 1: У договорі добровільного страхування відповідальності власника транспортного засобу передбачений ліміт на один страховий випадок у розмірі 50 тис. грн. У результаті ДТП було завдано шкоди двом пішоходам на 45 тис. грн. та на 50 тис. грн. Визначити розмір виплат страховиком кожному потерпілому.

Відповідь: страхових виплатить пішоходам 45 тис. грн. та 50 тис. грн.

Задача 2: У договорі обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса передбачена страхова сума 10 млн. грн. і умовна франшиза 10 тис. грн. У результаті упущення під час виконання службових обов'язків, клієнт зазнав збитків на 5 тис. грн. Крім того, витрати, які зазнав пред'явник претензії, становили 5 тис. грн., а витрати нотаріуса зі згоди страховика 1 тис. грн. Визначити страхове відшкодування, виплачене страховиком клієнту нотаріуса.

Відповідь: 11 тис. грн.

Задача 3. Пасажир здійснював переліт «Київ-Львів», через несправність літака був знищений його багаж вагою 10 кг, ручна поклажа та особисті речі, вартістю 60 тис. грн. Курс СПЗ на день страхового випадку за офіційним обмінним курсом Національного банку становив 38 грн. Визначити розмір страхового відшкодування.

Відповідь: 50198 грн.

Задача 4. Літак української компанії «А» через несправність під час зльоту зазнав аварії в наслідок якої загинули троє пасажирів. Курс СПЗ на день

страхового випадку за офіційним обмінним курсом Національного банку становив 38 грн. Визначити розмір страхового відшкодування.

Відповідь: родині кожного загиблого буде сплачено по 9,5 млн. грн.

Задача 5. Розрахувати розмір страхового платежу з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, якщо фізична особа, яка виявила бажання застрахувати свою відповідальність строком на 1 рік, є власником вітчизняного автомобіля 2016 року випуску та має двигун 2800 кубічних сантиметрів. Особа проживає у м. Києві, має стаж водія 2 роки.

Відповідь: 863,19 грн.

Приклад дискусійних питань:

1. Від чого залежить розмір страхової суми в страхуванні відповідальності?
2. В чому різниця страхування відповідальності від інших видів страхування.
3. Ваше ставлення до Міжнародної системи страхування «Зелена картка»?
4. Необхідність страхування професійної відповідальності?
5. Обґрунтуйте свою точку зору щодо обов'язкових видів страхування відповідальності.

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю:

1. Суб'єктами страхування відповідальності є:

- а) страхувальник;
- б) страховик;
- в) вигодонабувач;
- г) застрахований;
- д) третя сторона.

2. Обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників автотransпортних засобів координує:

- а) Ліга страхових організацій;
- б) Страховий Пул України;
- в) Моторне страхове бюро України.

3. Види відповідальності, що підлягають страхуванню:

- а) кримінальна;
- б) цивільна;
- в) адміністративна;
- г) професійна.

4. До видів страхування відповідальності належать:

- а) страхування цивільної відповідальності власників автотransпортних засобів;

- б) страхування кримінальної відповідальності держслужбовців;
- в) страхування професійної відповідальності;
- г) страхування відповідальності за невиконання обов'язків.

5. Особливістю страхування відповідальності є:

- а) проведення його завжди у обов'язковій формі;
- б) визначення страхової суми на підставі страхової оцінки;
- в) відшкодування збитків, завданих майну, життю та здоров'ю третьої особи;
- г) визначення в договорі страхування граничної суми відшкодування.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів.-К.: МАУП, 2006. С. 271-302.
2. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник – К.: Київ.нац. торг. – екон. Ун-т, 2001. С. 288-330.
3. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 343-393.
4. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. - К.:КНЕУ,2002. С. 380-425.
5. Страхування: практикум: навч. посібник / ред. В. Базилевич. 2-ге вид. перероб. і доп. К: Знання, 2011. С. 156-190.
6. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків : Бурун Книга, 2004. С.333-340. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
7. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса: Постанова КМУ № 624 від 19.08.2015 р. Редакція від 11.05.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-2015-%D0%BF#Text>
8. Про затвердження Порядку і правил здійснення обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації: Постанова КМУ № 676 від 6.09.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/676-2017-%D0%BF/ed20170906#Text>
9. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України № 1961-IV від 1.07.2004 р. Редакція від 25.07.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15/ed20180725#Text>
10. Про деякі питання здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 566 від 09.07.2010р. Редакція від 30.05.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0689-10/ed20170530#Text>
11. Про страхування: Закон України № 85/96-ВР від 7.03.1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

15. Практичне заняття 11

Тема заняття: *Перестрахування і співстрахування.*

План:

1. Договори пропорційного та непропорційного перестрахування.
2. Законодавче регулювання операцій з перестрахування в Україні.
3. Порівняльна характеристика перестрахування та співстрахування.
4. Страхові пули, їх значення та види.

Приклади розв'язання типових задач:

Задача 1: Портфель страховика містить три категорії ризиків на суми 500, 600, 900 тис. грн. Квота - 30%. Яким буде власне утримання цедента і участь перестраховика за трьома категоріями ризиків?

Розв'язок: розмір квоти у перестрахуванні показує яку частину ризику страховик (перестрахувальник, цедент) передає.

Відповідно умові задачі участь перестраховика для першої категорії ризику становитиме: $500\ 000 * 0,3 = 150\ 000$ (грн.).

Участь перестраховика для другої категорії ризику становитиме:

$600\ 000 * 0,3 = 180\ 000$ (грн.).

Участь перестраховика для третьої категорії ризику становитиме:

$900\ 000 * 0,3 = 270\ 000$ (грн.).

Власне утримання цедента для першої категорії ризику становитиме:

$500\ 000 - 150\ 000 = 350\ 000$ (грн.).

Власне утримання цедента для другої категорії ризику становитиме:

$600\ 000 - 180\ 000 = 420\ 000$ (грн.).

Власне утримання цедента для третьої категорії ризику становитиме:

$900\ 000 - 270\ 000 = 630\ 000$ (грн.).

Відповідь: участь перестраховика становить 150 тис. грн., 180 тис. грн., 270 тис. грн.; власне утримання цедента 350 тис. грн., 420 тис. грн., 630 тис. грн.

Задача 2: По договору ексцедента збитковості відповідальність перестраховика встановлена на рівні 105-120%, за минулий рік фактична збитковість становила - 125%. Визначити рівень покриття для перестраховика і цедента у відсотках збитковості.

Розв'язок: цедент буде оплачувати самостійно: $105 + (125 - 120) = 110\ %$.

Перестраховик сплачує: $120 - 105 = 15\ %$.

Відповідь: участь перестраховика 15%, участь цедента 110%.

Задача 3: Страхова оцінка нерухомого майна підприємства – 12 млн. грн. Чотири страхові компанії укладають договір його співстрахування і розподіляють відповідальність між собою так: перша бере 20%, друга – 25%, третя – 40%, четверта – 15%. Визначить розмір:

1) страхової премії, яку отримає кожен страховик, якщо страховий тариф 0,6%;

2) страхового відшкодування який виплатить кожний учасник співстрахування, якщо збиток становить 4,4 млн. грн.

Розв'язок: Розмір загального страхового платежу:

$12\,000\,000 \cdot 0,006 = 72\,000$ (грн.).

Визначаємо розмір страхового платежу, який отримає кожен із співстраховиків:

I $72\,000 \cdot 20 / 100 = 14\,400$ (грн.).

II $72\,000 \cdot 25 / 100 = 18\,000$ (грн.).

III $72\,000 \cdot 40 / 100 = 28\,800$ (грн.).

IV $72\,000 \cdot 15 / 100 = 10\,800$ (грн.).

Визначаємо розмір страхового відшкодування, який сплатить кожен із співстраховиків:

I $4\,400\,000 \cdot 20 / 100 = 880\,000$ (грн.).

II $4\,400\,000 \cdot 25 / 100 = 1\,100\,000$ (грн.).

III $4\,400\,000 \cdot 40 / 100 = 1\,760\,000$ (грн.).

IV $4\,400\,000 \cdot 15 / 100 = 660\,000$ (грн.).

Відповідь: страховий платіж: для 1 компанії 14 400 грн., для 2 компанії 18 000 грн., для 3 компанії 28 800 грн., для 4 компанії 10 800 грн. Страхове відшкодування, яке сплатить: 1 компанія 880 тис. грн., 2 компанія 1,1 млн. грн., 3 компанія 1,76 млн. грн., 4 компанія 660 тис. грн.

Завдання для самоперевірки:

Задача 1. По договору ексцедента збитковості відповідальність перестраховика встановлена на рівні 115-125%, за минулий рік фактична збитковість становила - 140%. Визначити рівень покриття для перестраховика і цедента у відсотках збитковості.

Відповідь: участь перестраховика 10 %, рівень утримання цедента 130 %.

Задача 2. Портфель страховика містить три категорії ризиків на суми 600, 900, 1000 тис. грн. Квота - 25%. Яким буде власне утримання цедента і участь перестраховика за трьома категоріями ризиків?

Відповідь: участь перестраховика I категорія ризику 150 тис., II категорія ризику 225 тис., III категорія ризику 250 тис. умовних одиниць. Власне утримання цедента I категорія ризику 450 тис., II категорія ризику 675 тис., III категорія ризику 750 тис. умовних одиниць.

Задача 3. Страхова оцінка нерухомого майна підприємства – 20 млн. грн. Три страхові компанії укладають договір його співстрахування і розподіляють відповідальність між собою так: перша бере 35%, друга – 25%, третя – 40%. Визначить розмір:

1) страхових премій, які отримає кожен страховик, якщо страховий тариф 0,8%;

2) страхового відшкодування який виплатить кожний учасник співстрахування, якщо збиток становить 14,4 млн. грн.

Відповідь: страховий платіж: для 1 компанії 56 тис. грн., для 2 компанії 40 тис. грн., для 3 компанії 64 тис. грн. Страхове відшкодування, яке сплатить: 1 компанія 5,04 млн. грн., 2 компанія 3,6 млн. грн., 3 компанія 5,76 млн. грн.

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю:

1. Одним з видів перестрахування є:

- а) диверсифіковане перестрахування;
- б) контрибуційне перестрахування;
- в) непропорційне перестрахування;
- г) аквізаційне перестрахування;
- д) інкасаційне перестрахування;
- е) ліквідаційне перестрахування.

2. Договір «відкритого покриття» - це:

- а) договір факультативно-облігаторного перестрахування;
- б) договір факультативного перестрахування;
- в) договір облігаторного перестрахування;
- г) договір аквізаційного перестрахування;
- д) договір контрибуційного перестрахування;
- е) договір непропорційного перестрахування.

3. Цедент – це:

- а) страховик (перестраховик), що віддає ризик на перестрахування іншому страховику чи перестраховику;
- б) в страхуванні відповідальності третя особа, з вини якої настав страховий випадок;
- в) в страхуванні відповідальності третя особа, яка понесла збитки в результаті настання страхового випадку;
- г) страховик (перестраховик), що приймає ризик на перестрахування від іншого страховика чи перестраховика;
- д) агент страховика, який здійснює огляд майна;
- е) інспектор страховика, що визначає тарифні ставки та умови договору страхування.

4. Співстрахування – це:

- а) вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів страховиків;
- б) економічні відносини, за яких страхувальник захищає свої майнові інтереси через сплату страхових премій для отримання відшкодування в разі настання страхової події;
- в) економічна категорія, яка обумовлена рухом грошової форми вартості при формуванні та використанні відповідних цільових фондів;
- г) цивільно-правові відносини, за яких страховик передає ризик на страхування іншому страховику;
- д) економічна категорія, яка відображає відносини між страховими організаціями та їх агентами;
- е) особливий вид спільної діяльності страховиків, коли два чи декілька страховиків одночасно за одним страховим договором приймають на страхування значні страхові ризики одного страхувальника, дотримуючись принципу пропорційної відповідальності.

5. Ознакою факультативного перестрахування є:

- а) страховик (перестраховик) передає певні частки у всіх ризиках, що прийняті на страхування;
- б) договір підписується на невизначений строк з правом взаємного його розторгнення шляхом попереднього повідомлення партнера про прийняте рішення;
- в) страховик відмовляється від тантьєму;
- г) цедент і перестраховик має можливість індивідуальної оцінки ризику;
- д) страховик (перестраховик) передає певні частки у деяких видах ризиків, що прийняті на страхування;
- е) перестраховочні платежі визначаються пропорційно страховим платежам.

Рекомендована література:

- 1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів.-К.: МАУП, 2006. С. 302-326.
- 2. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник – К.: Київ.нац. торг. – екон. Ун-т, 2001. С. 332-358.
- 3. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 396-428.
- 4. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К.:КНЕУ,2002. С. 428-456.
- 5. Страхування: практикум: навч. посібник / ред. В. Базилевич. 2-ге вид. перероб. і доп. К: Знання, 2011. С. 193-215.
- 6. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. Харків : Бурун Книга, 2004. С. 151-176. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
- 7. Лень В. Облік і аудит у страхових організаціях: навч. посібник для студ. вузів. К.: Центр учбової літератури, 2009. С. 101-110.
- 8. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. №85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

16. Практичне заняття 12

Тема заняття: *Доходи, витрати і прибуток страховика.*

План:

1. Особливості грошового обігу страховиків.
2. Характеристика доходів та витрат страховика.
3. Визначення фінансового результату страховика.
4. Оподаткування страхової діяльності в Україні.

Приклади розв'язання типових задач:

Задача 1: Визначити величину заробленої страхової премії за 2019 рік на основі наступних даних:

- сума резерву незаробленої премії на 01.01.2019р. - 90 тис. грн.;
- сума резерву на 31.12.2019р. - 100 тис. грн.;
- сума премій, що надійшли впродовж року за договорами страхування - 400 тис.грн.
- сума премій, що сплачені перестраховикам - 100 тис. грн.

Розв'язок: розмір зароблених страхових премій визначається за формулою:

$$\text{ЗСП} = \text{РНП}_{\text{поч}} + (\text{СПР} - \text{СПП}) - \text{РНП}_{\text{кін}} \quad (19)$$

де, ЗСП – зароблені страхові премії;

РНП_{поч} - сума резерву незаробленої премії на початок період;

РНП_{кін} - сума резерву незаробленої премії на кінець періоду;

СПР – отриманні страхові премії протягом року;

СПП – премії сплачені перестраховикам.

Відповідно умові задачі розрахуємо розмір зароблених страхових премій:

$$\text{ЗСП} = 90 + (400 - 100) - 100 = 290 \text{ (тис. грн.)}$$

Відповідь: розмір зароблених страхових премій становить 290 тис. грн.

Задача 2: Обчислити величину резерву незаробленої премії станом на 01.04.2019 року і станом на 01.07.2019 року, виходячи з таких даних:

Таблиця 6
(тис. грн.)

Обсяг страхових премій		
Місяць, рік	Отримані страхові премії	Страхові премії, передані в перестраховування
Липень 2018	360	-
Серпень, 2018	420	90
Вересень, 2018	240	120
Жовтень, 2018	120	30
Листопад, 2018	90	-
Грудень, 2018	-	-
Січень, 2019	150	60
Лютий, 2019	270	150
Березень, 2019	330	90
Квітень, 2019	-	-
Травень, 2019	210	120
Червень, 2019	660	420

Розв'язок: Резерв незароблених премій на кожен дату визначається за формулою:

$$\text{НП} = \text{ДС} + \text{ДП} - \text{ПП}, \quad (20)$$

де ДС – премії за договорами страхування;

ДП – премії за договорами перестраховування;

ПП – премії, що належать перестраховикам.

Розрахунок величини резерву незаробленої премії станом на 01.04.2019 року проведемо у вигляді табл. 7.

Таблиця 7

Розрахунок величина резерву незаробленої премії станом на 01.04.2019 р.
(тис. грн.)

Місяць, рік	Розрахунок (ДС–ПП)	Сума резерву за кожен місяць
Липень, 2018	360	360
Серпень, 2018	420 – 90	330
Вересень, 2018	240 – 120	120
Жовтень, 2018	120 – 30	90
Листопад, 2018	90	90
Грудень, 2018	-	-
Січень, 2019	150 – 60	90
Лютий, 2019	270 – 150	120
Березень, 2019	330 – 90	240
Загальна сума		1440

Розрахунок величини резерву незаробленої премії станом на 01.07.2019 року проведемо у вигляді табл. 8.

Таблиця 8

Розрахунок величина резерву незаробленої премії станом на 01.07.2019 р.
(тис. грн.)

Місяць, рік	Розрахунок (ДС + ДП – ПП)	Сума резерву за кожен місяць
Липень, 2018	360	360
Серпень, 2018	420 – 90	330
Вересень, 2018	240 – 120	120
Жовтень, 2018	120 – 30	90
Листопад, 2018	90	90
Грудень, 2018	-	-
Січень, 2019	150 – 60	90
Лютий, 2019	270 – 150	120
Березень, 2019	330 – 90	240
Квітень, 2019	-	-
Травень, 2019	210 – 120	90
Червень, 2019	660 – 420	240
Загальна сума		1770

Відповідь: величина резерву незароблених премій станом на 01.04.2005 року становить 1440 тис. грн., а на 01.07.2005 року становить 1770 тис. грн.

Задача 3: Визначити величину прибутку від страхової діяльності, виходячи з даних наведених в табл. 9.

Таблиця 9
(тис. грн.)

Показники діяльності страховика	
Сума заробленої страхової премії	240 000
Сума резерву незароблених страхових премій	670 000
Частка перестраховика в резервах страховика	540 000
Сума резерву збитків	400 000
Сума комісійних за передачу ризиків у перестраховування	60 000
Сума сплаченого відшкодування	200 000
Відрахування до резерву збитків	890 000
Доходи від депозитів	340 000
Доходи від розробки страхових тарифів іншому страховику	210 000

Розв'язок: розрахуємо прибуток страховика за формулою 21:

$$\Pi = \text{ЗСП} - \text{РНП} - \text{РЗ} + \text{КВ} - \text{ССВ} - \text{ВРФ} - \text{ВФЗ} - \text{ВВС} + \text{ДО} + \text{ДА} + \text{ДРП} \quad (21)$$

де, Π – прибуток страховика;

ЗСП – зароблена страхова премія;

РНП – резерв незароблених премій;

РЗ – резерв збитку;

КВ – комісійна винагорода;

ССВ – сума сплаченого відшкодування;

ВРФ - відрахування в централізовані страхові резервні фонди;

ВФЗ - відрахування у фонди економічного заохочення;

ВВС - витрати на ведення страхової справи;

ДО - доходи від здачі майна в оренду;

ДА - доходи від акцій;

ДРП - доходи від врегулювання регресних претензій щодо особи, винної в скоєнні страхової події.

Відповідно умові задачі та за допомогою формули 21 розрахуємо прибуток страховика:

$$\Pi = 240 - 670 + 540 - 400 + 60 - 200 - 890 + 340 + 210 = - 770 \text{ (тис. грн.)}$$

Відповідь: 770 тис. грн.

Завдання для самоперевірки:

Задача 1. Визначити величину заробленої страхової премії за 2011 рік на основі наступних даних:

- сума резерву незаробленої премії на 01.01.2011 р. - 190 тис. грн.;
- сума резерву на 31.12.2011 р. - 100 тис. грн.;
- премій, що надійшли впродовж року за договорами страхування - 500 тис. грн.
- сума премій, щоякі сплачені перестраховикам - 150 тис. грн.

Відповідь: 440 тис. грн.

Задача 2. Визначити величину прибутку, виходячи з таких даних:

- сума заробленої страхової премії - 700 тис. грн.;
- сума резерву незаробленої премії - 280 тис. грн.;
- сума резерву збитків - 130 тис. грн.;

- сума комісійної винагороди за передачу ризиків в перестраховування - 30 тис. грн.;
- сума сплаченого відшкодування - 380 тис. грн., в тому числі сплачено перестраховикам - 180 тис. грн.;
- відрахування в централізовані страхові резервні фонди - 50 тис. грн.;
- відрахування у фонди економічного заохочення - 15 тис. грн.;
- витрати на ведення страхової справи - 200 тис. грн.;
- доходи від здачі майна в оренду - 300 тис. грн.;
- доходи від акцій - 150 тис. грн.;
- доходи від врегулювання регресних претензій щодо особи, винної в скоєнні страхової події - 40 тис. грн.

Відповідь: 165 тис. грн.

Задача 3. Обчислити величину резерву незаробленої премії станом на 01.03.2019 року, виходячи з таких даних наведених в табл. 10.

Таблиця 10
(тис. грн.)

Обсяг страхових премій		
Місяць, рік	Отримані страхові премії	Страхові премії, передані в перестраховування
Травень, 2018	270	100
Червень, 2018	410	70
Липень, 2018	300	-
Серпень, 2018	640	90
Вересень, 2018	380	120
Жовтень, 2018	130	30
Листопад, 2018	190	90
Грудень, 2018	50	-
Січень, 2019	190	60
Лютий, 2019	430	110
Березень, 2019	510	200

Відповідь: 2 630 грн.

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю:

1. До доходів від страхової діяльності можна віднести:

- а) суми, що повернуті з технічних резервів, інших ніж резерв незароблених премій;
- б) доходи від реалізації прав регресної вимоги страховика до страхувальника; чи іншої особи, що відповідальна за заподіяний збиток;
- в) доходи від надання консультаційних послуг;
- г) доходи від інвестування та розміщення тимчасово вільних коштів страхових резервів;
- д) доходи від врегулювання безнадійної заборгованості;
- е) доходи від здачі майна в оренду.

2. Аквізаційні витрати – це:

- а) витрати на утримання страхової компанії;
- б) витрати з врегулювання збитків;

- в) витрати на оплату банківських послуг, що пов'язані з інкасацією страхових премій;
- г) витрати на оплату банківських послуг, що пов'язані зі здійсненням виплати страхового відшкодування;
- д) витрати, пов'язані з залученням нових страхувальників та укладанням нових договорів страхування;
- е) витрати на виплати страхових сум та відшкодування.

3. До витрат на обслуговування процесу страхування та перестрахування відносять:

- а) ліквідаційні та адміністративно-управлінські витрати;
- б) адміністративно-управлінські та інкасаційні витрати;
- в) інкасаційні витрати та витрати на виплати відшкодування;
- г) витрати на виплати відшкодування та адміністративно-управлінські витрати;
- д) витрати на утримання персоналу та витрати на виплати відшкодування;
- е) ліквідаційні та інкасаційні витрати.

4. Інкасаційні витрати – це:

- а) витрати, пов'язані з обслуговуванням готівкового обігу страхових премій;
- б) витрати з урегулювання збитків;
- в) витрати, пов'язані з залученням нових страхувальників;
- г) витрати на утримання страхової компанії.

5. На скільки груп за економічним змістом можна поділити витрати страховика:

- а) дві;
- б) чотири;
- в) три;
- г) п'ять.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів.-К.: МАУП, 2006. С. 328-352.
2. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків : Бурун Книга, 2004. С.178-200. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2.12.2010 р. Редакція від 25.11.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20181125#Text>
4. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. №85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник – К.: Київ.нац. торг. – екон. Ун-т, 2001. С. 359-373.
6. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 444-475.
7. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К.:КНЕУ, 2002. С. 487-517.

17. Практичне заняття 13

Тема заняття: *Фінансова надійність страхової компанії.*

План:

1. Поняття фінансової надійності страховика.
2. Поняття платоспроможності страховика.
3. Умови забезпечення платоспроможності страховика.
4. Показники платоспроможності страховика.

Приклад дискусійних питань:

1. Що є головним елементом функціонування страхової компанії?
2. Що є гарантією платоспроможності страховика?
3. Які системи страхових резервів доцільно застосовувати страховикам?
4. Чи потрібно на рівні держави обмежувати інвестиційну діяльність страховиків?
5. Чому Законом України «Про страхування» встановлені вимоги до платоспроможності страховиків?

Приклад питань для пілотного опитування:

1. Розкрийте сутність поняття «вільні резерви».
2. Розкрийте сутність поняття «платоспроможність страховика».
3. Які існують види показників платоспроможності?
4. Наведіть особливості формування резерву збитків?
5. Як обчислюється величина резервів довгострокових зобов'язань?

Приклад тестових завдань для проведення поточного контролю:

1. До власних коштів страховика належать:
 - а) статутний капітал;
 - б) спеціальні та резервні фонди;
 - в) оборотні кошти;
 - г) вільні резерви.
2. Фінансова надійність страховика забезпечується:
 - а) перевищеннями фактичного запасу платоспроможності над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності;
 - б) правильно розрахованими страховими тарифами;
 - в) збалансованим страховим портфелем.
3. Фактичний запас платоспроможності страховика визначається як:
 - а) множення загальної величини резерву довгострокових зобов'язань на 0,05;
 - б) множення страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18;
 - в) вирахування із вартості майна страховика суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань, в тому числі страхових.

4. Якщо коефіцієнт запасу платоспроможності більше одиниці, то:
- а) страхова компанія працює в умовах підвищеного ризику;
 - б) страховик має власні кошти, сформовані в розмірах, які значно перевищують обсяги прийнятих зобов'язань.
5. Гарантією фінансової стійкості страховика є:
- а) наявність нерозподіленого прибутку;
 - б) наявність страхових резервів;
 - в) збалансований страховий портфель.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів.-К.: МАУП, 2006. С. 357-382.
2. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник – К.: Київ.нац. торг. – екон. Ун-т, 2001. С. 374-400.
3. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 479-509.
4. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К.:КНЕУ,2002. С. 520-536.
5. Страхування: практикум: навч. посібник / ред. В. Базилевич. 2-ге вид. перероб. і доп. К: Знання, 2011. С. 229-264.
6. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків : Бурун Книга, 2004. С. 205-219. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
7. Лень В. Облік і аудит у страхових організаціях: навч. посібник для студ. вузів. К.: Центр учбової літератури, 2009. С. 281-301.
8. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. №85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

18. Практичне заняття 14

Тема заняття: *Фінансова надійність страхової компанії.*

План:

1. Визначення фактичної та нормативної платоспроможності.
2. Види резервів страховика та порядок їх утворення.
3. Методи формування та обліку резерву премій.
4. Методи формування та обліку резерву збитків.

Приклади розв'язання типових задач:

Задача 1: На 01.06.2019 р. розмір технічних резервів страхової компанії склав 640 тис. грн. Технічні резерви розміщені таким чином:

- а) 224 тис. грн. - на депозитних рахунках, у тому числі:
 - 154 тис. грн. - на депозитному рахунку в банку “ Райфайзенбанк Аваль”;
 - 32 тис. грн. - на депозитному рахунку в Укрексімбанку;
 - 38 тис. грн. - на депозитному рахунку в Ощадбанку;
- б) 273 тис. грн. - права вимоги до перестраховиків;
- в) 64 тис. грн. - вкладені в акції двох емітентів. Акції котуються на фондовій біржі; вкладення розподілені наступним чином:
 - 45 тис. грн. - перший емітент;
 - 19 тис. грн. - другий емітент;
- г) 79 тис. грн. - вкладення в нерухомість.

Визначити обсяг розміщення, що буде прийнятий до заліку державним наглядовим органом у сфері страхування.

Розв'язок: Відповідно до Правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя, затверджених Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 3104 від 17.12.2004 року, обсяги технічних резервів мають бути представлені такими категоріями активів:

- грошові кошти на поточному рахунку;
- банківські вклади (депозити);
- валютні вкладення згідно з валютою страхування;
- нерухоме майно;
- акції, облігації, іпотечні сертифікати;
- цінні папери, що емітує держава;
- права вимоги до перестраховиків;
- інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України;
- банківські метали;
- готівка в касі в обсягах лімітів залишків каси.

Оскільки страховик при розміщенні страхових резервів дотримався вимог вище зазначених Правил, то весь обсяг розміщення буде прийнятий до заліку державним наглядовим органом у сфері страхування.

Відповідь: Весь обсяг розміщення буде прийнятий до заліку державним наглядовим органом у сфері страхування.

Задача 2: Валюта балансу становить 1,5 млн. грн., нематеріальні активи 90 тис. грн., технічні резерви 800 тис. грн. Визначити фактичний запас платоспроможності страховика.

Розв'язок. Фактичний запас платоспроможності (ФЗП) страховика визначається вирахуванням із вартості майна (загальної суми активів) страховика суми нематеріальних активів та загальної суми зобов'язань, зокрема страхових, які беруться у розмірі страхових резервів.

Тому $\text{ФЗП} = 1\,500 - 90 - 800 = 610$ тис. грн.

Відповідь: Фактичний запас платоспроможності страховика становитиме 610 тис. грн.

Задача 3: Страхова компанія здійснює інші види страхування ніж страхування життя. Надходження страхових премій складають 1,4 млн. грн., перестраховикам сплачено 300 тис. грн. Страхові виплати 900 тис. грн., в тому числі компенсовано перестраховиками 150 тис. грн. Визначити нормативний показник платоспроможності страховика.

Розв'язок: Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює види страхування інші, ніж страхування життя, на будь-яку дату дорівнює більшій з визначених величин:

перша — підраховується шляхом множення суми страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18 При цьому сума страхових премій зменшується на 50 відсотків страхових премій, належних перестраховикам;

друга - підраховується шляхом множення суми страхових виплат за попередні 12 місяців на 0,26. При цьому сума страхових виплат зменшується на 50 відсотків виплат, що компенсуються перестраховиками згідно з укладеними договорами страхування.

Розмір нормативного показника платоспроможності на основі страхових премій: $0,18 * (1\,400 - 300 * 0,5) = 225$ тис. грн.

Розмір нормативного показника платоспроможності на основі страхових виплат: $0,26 * (900 - 150 * 0,5) = 214,5$ тис. грн.

Вибираємо найбільше значення із розрахованих двох, таким чином нормативний показник платоспроможності страховика дорівнює 225 тис. грн.

Відповідь: Нормативний показник платоспроможності страховика становить 225 тис. грн.

Задача 4: Статутний фонд страхової компанії становить 6 млн. грн., резервний фонд – 1,5 млн. грн., технічні резерви – 6,5 млн. грн., кредиторська заборгованість – 1,23 млн. грн., дебіторська заборгованість 1 млн. грн., короткострокові інвестиції – 1,9 млн. грн., грошові кошти в касі – 25 тис. грн., кошти на поточному рахунку – 1,2 млн. грн. Визначити коефіцієнт загальної ліквідності.

Розв'язок: Коефіцієнт загальної ліквідності (КЗЛ) страховика визначається як співвідношення обігових активів до поточних зобов'язань страховика. Нормативне значення показника – не менше 2,0.

$$КЗЛ = (1\,000\,000 + 1\,900\,000 + 25\,000 + 1\,200\,000) / 1\,230\,000 = 3,35$$

Відповідь: Коефіцієнт загальної ліквідності страховика становить 3,35 та відповідає нормативному значенню.

Завдання для самоперевірки:

Задача 1. На 01.06.2019 р. розмір технічних резервів страхової компанії склав 750 тис. грн. Технічні резерви розміщені таким чином:

а) 250 тис. грн. - на депозитних рахунках, у тому числі:

154 тис. грн. - на депозитному рахунку в банку “Райфайзенбанк Аваль”;

42 тис. грн. - на депозитному рахунку в Укресімбанку;

54 тис. грн. - на депозитному рахунку в Приватбанку;

б) 300 тис. грн. - права вимоги до Мюнхенського перестрахового товариства, рейтинг фінансової надійності якого «В», розміщені за кордоном;

в) 100 тис. грн. - вкладені в акції трьох емітентів. Акції котуються на фондовій біржі; вкладення розподілені наступним чином:

45 тис. грн. - перший емітент;

25 тис. грн. - другий емітент;

30 тис. грн. - третій емітент.

г) 100 тис. грн. - вкладення в нерухомість.

Визначити обсяг розміщення, що буде прийнятий до заліку державним наглядовим органом у сфері страхування.

Відповідь: Весь обсяг розміщення буде прийнятий до заліку державним наглядовим органом у сфері страхування.

Задача 2. Валюта балансу становить 1,8 млн. грн., нематеріальні активи 110 тис. грн., технічні резерви 700 тис. грн. Визначити фактичний запас платоспроможності страховика.

Відповідь: Фактичний запас платоспроможності страховика 990 тис. грн.

Задача 3. Страхова компанія здійснює інші види страхування ніж страхування життя. Надходження страхових премій складають 2 млн. грн., перестраховикам сплачено 500 тис. грн. Страхові виплати 1 млн. грн., в тому числі компенсовано перестраховиками 200 тис. грн. Визначити нормативний показник платоспроможності страховика.

Відповідь: Нормативний показник платоспроможності страховика становить 315 тис. грн.

Задача 4. Статутний фонд страхової компанії становить 8 млн. грн., резервний фонд – 2 млн. грн., технічні резерви – 6,5 млн. грн., кредиторська заборгованість – 1,5 млн. грн., дебіторська заборгованість 1 млн. грн., короткострокові інвестиції – 1,2 млн. грн., грошові кошти в касі – 19 тис. грн., кошти на поточному рахунку – 1,1 млн. грн. Визначити коефіцієнт загальної ліквідності.

Відповідь: Коефіцієнт загальної ліквідності страховика становить 2,21 та відповідає нормативному значенню.

Рекомендована література:

1. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів.-К.: МАУП, 2006. С. 357-382.
2. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В. - Харків : Бурун Книга, 2004. С. 205-219. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21129>
3. Лень В. Облік і аудит у страхових організаціях: навч. посібник для студ. вузів. К.: Центр учбової літератури, 2009. С. 281-301.
4. Про затвердження Методики формування резервів із страхування життя: Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 24 від 27.01.2004 р. Редакція від 19.10.2018 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-04#Text>
5. Про затвердження Методики формування страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя: Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 3104 від 17.12.2004 р. Редакція від 09.12.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0019-05/ed20181209#Text>
6. Про страхування: Закон України від 7.03.1996р. №85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навчальний посібник – К.: Київ.нац. торг. – екон. Ун-т, 2001. С. 374-400.
8. Страхування: підручник / за ред.: В. Д. Базилевича ; М-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Знання, 2008. С. 479-509.
9. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К.:КНЕУ,2002. С. 520-536.
10. Страхування: практикум: навч. посібник / ред. В. Базилевич. 2-ге вид. перероб. і доп. К: Знання, 2011. С. 229-264.

ВІДПОВІДІ НА ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Практичне заняття 1: *Сутність, принципи і роль страхування* (С. 16-17).

1. а, в, д.
2. а, б, г, д, е.
3. а, в, д.
4. в.
5. а.

Практичне заняття 2: *Класифікація страхування* (С. 19-20).

1. б.
2. а.
3. б.
4. а.
5. а.

Практичне заняття 3: *Страхові ризики та їх оцінювання* (С. 21-22).

1. а, б, д.
2. в, д.
3. б.
4. а, в.
5. б, в.

Семінарське заняття 5: *Страховий ринок* (С. 30).

1. в.
2. а, б, г.
3. б, в, г.
4. в.
5. а.

Семінарське заняття 6: *Страхова організація* (С. 34-35).

1. а, б.
2. в.
3. а.
4. а.
5. б, г.

Практичне заняття 7: *Державне регулювання страхової діяльності* (С. 38-39).

1. а.
2. е.
3. в.
4. б.
5. в.

Практичне заняття 8: *Особисте страхування* (С. 43).

1. а, б, г.
2. а.
3. а, в.
4. е.
5. б.

Практичне заняття 9: *Майнове страхування* (С. 48-49).

1. а.
2. в.
3. б.
4. а.
5. б.

Практичне заняття 10: *Страхування відповідальності* (С. 54-55).

1. а, б, д.
2. в.
3. б, г.
4. а, в.
5. в, г.

Практичне заняття 11: *Перестрахування і співстрахування* (С. 58-59).

1. в.
2. а.
3. а.
4. е.
5. г.

Практичне заняття 12: *Доходи, витрати і прибуток страховика* (С. 63-64).

1. а.
2. д.
3. е.
4. а.
5. в.

Практичне заняття 13: *Фінансова надійність страхової компанії* (С. 65-66).

1. а, б.
2. а.
3. в.
4. б.
5. в.

Навчально-методичне видання

СТРАХУВАННЯ

методичні рекомендації
до підготовки на семінарські, практичні заняття
та
виконання самостійної роботи з дисципліни
для студентів спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Укладачі: *Мельник Т.А.*
Коцюрба О.Ю.

Рецензенти: *Жовновач Р.І.*
Подплетний В.В.